

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮТАЗЫ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ИСКЕ КАРАЗИРЕК АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

КАРАР

№ 21

Иске Каразирек ав.

9 октябрь 2023 ел

**Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл
жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» карар проекты
хакында**

2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон, 2005 елның 21 июлдәге «Муниципаль берәмлекләр уставларын дөүлэт теркөвенә алу турында»гы 97-ФЗ санлы Федераль закон, 2004 елның 28 июлдәге «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы «Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге уставын Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарына туры китерү максатларында, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл жирлеге Советы карар кылды:

1. 1 санлы кушымта нигезендә «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында»гы Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге Советы карары проекты (алга таба - карар проекты) гавами тыңлауларга чыгарырга һәм хупларга.

2. Карар проекты буенча гавами тыңлаулар уздыруны билгеләргә.

3. Түбәндәгеләрне билгеләргә:

3.1. Карар проекты буенча гавами тыңлаулар үткөрү көне һәм вакыты – 2023 елның 1 ноябре, Мәскәү вакыты белән 17 сәгать 00 минутта;

3.2. Карар проекты буенча гавами тыңлаулар үткөрү урыны - Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Ютазы муниципаль районы, Иске Каразирек авыл жирлеге, Иске Каразирек авылы, Совет ур., 12 йорт, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге башкарма комитеты бинасы;

3.3. Карар проекты буенча гавами тыңлаулар үткөрү формасы - жыелыш.

3.4. Карар проекты буенча тәкъдимнәр һәм искәrmәләр бирелә торган Адрес - 423965, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Ютазы муниципаль районы, Иске Каразирек авыл жирлеге, Иске Каразирек авылы, Совет ур., 12 йорт, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге башкарма комитеты бинасы.

4. Түбәндәгеләрне расларга:

4.1. «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын (алга таба - Оештыру комитеты) кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге Советы карары проекты буенча гавами тыңлаулар әзерләү һәм уздыру буенча оештыру комитеты составы (2 санлы кушымта);

4.2. «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге Советы карары проектына тәкъдимнәрне һәм искәrmәләрне исәпкә алу тәртибе (3 санлы кушымта).

5. Оештыру комитетына:

5.1. 2003 елның 6 октябрдә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон, 2004 елның 28 июлдә «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» муниципаль берәмлек уставы, «Иске Каразирек авыл жирлегенә» муниципаль берәмлек уставы һәм өлегә карар нигезендә гавами тыңлаулар оештырырга һәм уздырырга;

5.2. Гавами тыңлаулар уздыру йомгаклары буенча Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлегенә Советына гавами тыңлаулар беркетмәсен, гавами тыңлаулар нәтижеләре буенча кабул ителгән карарны дәлилләгән, гавами тыңлаулар нәтижеләре буенча бәяләмә, шулай ук эшләнәп беткән (үзгәрешләр кертелгән очракта) карар проектын тәкъдим итәргә;

5.3. Гавами тыңлаулар нәтижеләрен 2023 елның 9 ноябрә кадәр Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Порталы составында «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм Порталы составында Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы рәсми сайтында веб-адрес буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге электрон адрес буенча урнаштырырга: <http://jutaza.tatarstan.ru/>, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл жирлегенә торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында: Иске Каразирек авылы, Совет урамы, 12 йорт, мәгълүмат тактасы; Яңа Каразирек авылы, Пионерлар урамы, 18 йорт, авыл клубы бинасы.

5.4. Өлегә карарны 2023 елның 13 октябрә кадәр Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында «рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырырга: <http://jutaza.tatarstan.ru/>, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл жирлегенә торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмати стендларында эләргә: Иске Каразирек авылы, Совет урамы, 12 йорт, мәгълүмат тактасы; Яңа Каразирек авылы, Пионерлар урамы, 18 йорт, авыл клубы бинасы, шулай ук «Бердәм дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр (функцияләр) порталы» федераль дәүләт мәгълүмат системасында ижтимагый тавыш бирү системасында кире элементә платформасы (ПОС).

6. Өлегә карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат порталында <http://pravo.tatarstan.ru/> адресы буенча урнаштырырга һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы сайтында Дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының Бердәм Порталы составында «Рәсми Татарстан» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә <http://jutaza.tatarstan.ru/> адресы буенча урнаштырырга.

7. Өлегә карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.

8. Өлегә карарның үтәлешен тикшереп торуну үз өстемдә калдырам.

Татарстан Республикасы
Ютазы муниципаль районы
Иске Каразирек авыл жирлегенә башлыгы
вазыйфаларын башкару

Э.М.Минниyarова

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советының 2023 елның 9 октябрдәгә 21 санлы карарына 1 санлы кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЮТАЗЫ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ИСКЕ КАРАЗИРЕК АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

КАРАР

№ _____ ав. _____ 2023 ел

**Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы
«Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында**

Россия Федерациясе Конституциясе, 2003 елның 6 октябрдәгә «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон, 2005 елның 21 июлдәгә «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәвенә алу турында»гы 97-ФЗ санлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Конституциясе, 2004 елның 28 июлдәгә «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставыны таянып, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль

районының 2023 елның 1 ноябрәндәге «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге Советы карары проекты буенча гавами тыңлаулар беркетмәсен исәпкә алып, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының 2023 елның 1 ноябрәндәге «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге советы карары проекты буенча гавами тыңлаулар нәтиҗәләре буенча, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы карар итте:

1. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итәргә.

2. 2005 елның 21 июлендәге «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәвенә алу турында»гы 97-ФЗ санлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органында Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын теркәргә.

3. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын һәм «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге уставында каралган тәртиптә әлеге карарны рәсми бастырып чыгаруны (халыкка җиткерүне) муниципаль берәмлек уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы территорияль органынан кәргән көннән соң 7 эш көннән дә соңга калмыйча тәэмин итәргә.

4. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы һәм әлеге карарның 3 пунктында каралган тәртиптә аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка җиткәргәннән) соң үз көченә керә.

5. Әлеге карар үз көченә кәргән мизгелдән һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге уставынан үз көчләрен югалткан дип танырга:

- Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының 2019 елның 17 июлендәге «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында»гы 7 санлы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы карары;

- Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы, Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча идарәсе тарафыннан теркәлгән Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының 2019 елның 7 августындагы RU дәүләт теркәве № 165433108019001;

- Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының 2019 елның 14 октябрәндәге «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»гы 13 санлы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы карары.

6. Әлеге карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендә Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат порталында <http://pravo.tatarstan.ru/>, адресы буенча, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Төбәк-Тамак авыл җирлеге торак пунктлары территориясендә түбәндәге адрес буенча махсус мәгълүмат стендларында халыкка җиткәргә: Иске Каразирек авылы, Совет урамы, 12 йорт, мәгълүмат тактасы; Яңа Каразирек авылы, Пионерлар урамы, 18 йорт, авыл клубы бинасы, шулай ук «Бердәм дәүләти һәм муниципаль хезмәтләр (функцияләр) порталы»

федераль дәүләт мәгълүмат системасында һәм «Рәсми Татарстан» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә <http://jutaza.tatarstan.ru>.

7. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.
8. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну үз өстемдә калдырам.

Татарстан Республикасы
Ютазы муниципаль районы
Иске Каразирек авыл җирлеге башлыгы
вазыйфаларын башкаручы

Э.М.Минниязова

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советының 2023 елның “___” _____ санлы карарына кушымта

Татарстан Республикасы
Ютазы муниципаль районы
Иске Каразирек авыл җирлеге Советының
_____ санлы карары белән
кабул ителгән

Совет рәисе, Татарстан Республикасы
Ютазы муниципаль районы
Иске Каразирек авыл җирлеге башлыгы
вазыйфаларын башкаручы
_____ Э.М.Минниязова

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЮТАЗЫ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
“ИСКЕ КАРАЗИРЕК АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ”
МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕК
УСТАВЫ**

**Иске Каразирек ав.
2023 ел**

**I бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР
1 маддә. Авыл җирлеге һәм аның статусы**

1. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелгән.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә. Кыскача варианты «Иске Каразирек авыл җирлегенә» (алга таба торак пункт).

3. «Иске Каразирек авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә составына керә.

2 маддә. Торак пунктның территорияль төзелеше

1. Торак пункт территориясенә составына Иске Каразирек авылы. Яңа Каразирек авылы керә.

2. Иске Каразирек торак пункты авыл җирлегенә административ үзгәргә булып тора.

3. Торак пункт чикләре Татарстан Республикасының 2005 елның 31 гыйнварындагы «Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турындагы 46-ТРЗ санлы Законны белән билгеләнгән.

4. Торак пункт территориясенә составына милек формасына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан җирләр керә.

5. Торак пункт чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

3 маддә. Торак пунктның рәсми символлары

1. Торак пункт тарихи, мәдәни, милли һәм башка җирле традицияләренә һәм үзенчәлекләренә чагылдырган рәсми символлар урнаштырырга хокуклы.

2. Торак пункт гербынан тыш, аның рәсми символлары буларак федераль закон нигезендә башка символлар да каралырга мөмкин.

3. Рәсми символларның тасвирламасы, аларны куллану тәртибе федераль законнарда һәм геральдик Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә торак пункт Советы тарафыннан расланган Торак пункт символлары турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4 маддә. Гражданның җирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Җирле үзидарә Россия Федерациясенә гражданны (алга таба гражданны) тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан – туры ихтыяр белдерүнең башка формаларында катнашу, шулай ук өлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка җирле үзидарә органнары аша башкарыла.

2. Гражданны җирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләренә аша да, җенесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, милек һәм вазифа хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, ышануларына, иҗтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, тигез хокукларга ия.

Торак пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче чит ил гражданны җирле үзидарә гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенә халыкара килешүләренә һәм федераль законнарда ярашлы хокукларга ия.

3. Гражданны җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарә вазифаи затларына турыдан-туры мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкасы каралмаган булса,

жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында гражданның башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Жирле үзидарә органнары массакуләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка даими рәвештә торак пунктны һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт эше, торак-коммуналь хужалык, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөлтөрән үстерү, социаль ташламалар турында хәбәр итәләр, 2009 елның 09 февралендәге «Дәүләт органнары һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүматка керүне тәэмин итү турында»гы 8-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә жәмәгать тәртибен һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне саклау торышы.

6. Гражданның, оешмалар, әгәр алар законнарға каршы килсәләр, гражданның хокукларын, ирекләрен бозсалар, жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының карарларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) судта бәхәсләшәргә хокуклы.

5 маддә. Жирле үзидарәнең хокукий нигезе

1. Жирлекнең жирле үзидарә хокукий нигезен халыкара хокукның гомум танылган принциплары һәм нормалары, Россия Федерациясенең халыкара килешүләре, Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституцион законнар, 2003 елның 06 октябрендәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон, аларга ярашлы рәвештә Россия Федерациясенең башка норматив хокукий актлары (Россия Федерациясе Президентының указлары һәм боерыклары, Россия Федерациясе Хөкүмәте карарлары һәм боерыклары, федераль башкарма хакимият органнарының башка норматив хокукий актлары), Татарстан Республикасы Конституциясе, 2004 елның 28 июлендәге «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукий актлары, жирлек уставы, жирле референдумнарда һәм гражданның жыеннарында кабул ителгән карарлар һәм башка муниципаль хокукий актлар.

6 маддә. Жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирле үзидарә органнары структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты, жирлекнең Контроль-хисап органы, законнарға ярашлы рәвештә төзелә торган башка жирле үзидарә органнары керә.

2. Жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

7 маддә. Жирле әһәмияттәге торак пункт мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) жирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

2) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү;

3) жирлекнең муниципаль милкендә булган милеккә ия булу, файдалану һәм аның белән идарә итү;

4) торак пунктлар чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәэмин итү;

5) торак пунктта яшәүчеләрне элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

6) ял оештыру һәм авыл халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

7) Жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтлөндөрү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыру;

8) торак пунктның архив фондларын формалаштыру;

9) жирлек территориясен төзеклөндөрү кагыйдәләрен раслау, жирлек территориясен төзеклөндөрү кагыйдәләрен үтәү, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларына һәм күрсәтелә торган хезмәтләргә ирешү мөмкинлеген тәэмин итү таләпләрен үтәү, жирлек территориясен күрсәтелгән Кагыйдәләргә ярашлы төзеклөндөрүне оештыру;

10) адреслашу объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл чөлтәре элементларына исемнәр бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларынан, төбәк яки муниципаль-ара әһәмияттәге автомобиль юлларынан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларынан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, юкка чыгару, мөгълүматны Дөүләт адреслы реестрлар;

11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;

12) торак пунктта балалар һәм яшьләр белән эшлөү буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;

13) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнырга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлегә өчен шартлар тудыру;

14) каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;

15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм жирлөү урыннарын тоту;

16) торак пункт чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;

17) торак пунктлар чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә;

18) торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

19) авыл жирлегендә яшәүчеләрнең күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзеклөндөрүне оештыру, шул исәптән гражданнының гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәэмин итү;

20) Россия Федерациясенең гражданнылык законнары нигезендә үз белдегә белән төзелешне сүтү турында карар, үз белдегә белән төзелешне сүтү яисә аны рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларына, капитал төзелеш объектларын реконструкциялөүгә, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренә, территорияне планлаштыру буенча документациягә, яисә капитал төзелеш объектлары параметрларына федераль законнар белән билгеләнгән мөжбүри таләпләргә туры китерү турында Карар кабул итү законнар белән.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең жирле үзидарә органнары белән Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирлек бюджетыннан «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлеге бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча үз вәкаләтләренең бер өлешен аларга тапшыру турында килешү төзәргә хокуклы.

Күрсәтелгән килешүләр билгеле бер вакытка төзеләргә, аларның гамәлдә булу нигезләрен һәм туктатылу тәртибен билгеләүче нигезләмәләргә, шул исәптән вакытыннан алда, тапшырыла торган вәкаләтләргә гамәлгә ашыру өчен кирәкле бюджетара трансфертларның әлеге өлешендә күрсәтелгән еллык күләм мен билгеләү тәртибен үз эченә алырга, шулай ук килешүләргә үтәмәгән өчен финанс санкцияләрен күздә тотарга тиеш. Килешүләр төзү тәртибе жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8 мaddә. Жирле үзидарә органнарының жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләргә хәл итүгә хокуклары

1. Жирле үзидарә органнары:

- 1) торак пункт музейларын булдыру;
- 2) торак пунктта нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;
- 3) опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу;
- 4) торак пункт территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләргә хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торак пункт территориясендә миллиәтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтү;
- 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
- 7) муниципаль янгын күзәтчелеген булдыру;
- 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 9) кеше хокукларын тәэмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;
- 10) 1995 елның 24 ноябрәндәге «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»гы 181-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү;
- 11) гражданнарга торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарын арендау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондының торак урыннарын бирү;
- 12) торак пункт территориясендә яшәүче хужасыз хайваннар белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыру;
- 13) 2016 елның 23 июнендәге «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында»гы 182-ФЗ санлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;
- 14) инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культурасын һәм спортны үстерүгә ярдәм күрсәтү;

15) Россия Федерациясенен 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 санлы «кулланучылар хокукларын яклау турында»гы Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыру;

16) полициянең участок вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына күрсәтелгән вазифаны биләү чорына торак бина бирү;

17) алкоголь, наркотик яки башка төрле токсик исерек хәлдә булган кешеләргә ярдәм күрсәтү буенча чаралар үткөрү.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә хәл итәргә, 2003 елның 06 октябрдагы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 19 маддәсенең нигезендә тапшырылмаган башка дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга, шулай ук органнар компетенциясенә кермәгән башка мәсьәләләргә хәл итәргә хокуклы башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарәсе, дөүләт хакимияте органнары һәм аларның компетенциясеннән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән чыгарылмаган, жирлек бюджеты керемнәре хисабына, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә түләүләр нормативлары буенча салым керемнәре керемнәреннән тыш.

9 маддә. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча жирлекнең жирле үзидарә органнары вәкаләтләре

Жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү максатларында жирлекнең жирле үзидарә органнары түбәндәге вәкаләтләргә ия:

1) жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, муниципаль хокукый актлар чыгару;

2) жирлекнең рәсми символларын билгеләү;

3) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итү һәм бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль биремне үтәүне финанс белән тәмин итү, шулай ук муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыру;

4) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә тарифлар билгеләү һәм, әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр башкарган эшләр;

5) 2010 елның 27 июлендәге «Жылылык белән тәмин итү турында»гы 190-ФЗ санлы Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру вәкаләтләре;

6) су белән тәмин итү һәм су бүлеп бирү өлкәсендә 2011 елның 07 декабрдагы «Су белән тәмин итү һәм су бүлеп бирү турында»гы 416-ФЗ санлы Федераль законда каралган вәкаләтләргә;

7) 2014 елның 28 июнендәге «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында»гы 172-ФЗ санлы Федераль законда каралган стратегик планлаштыру өлкәсендәге вәкаләтләргә;

8) муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне әзерләүне һәм уздыруны оештыру һәм матди-техник тәмин итү, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, жирлекнең чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләргә буенча тавыш бирү;

9) жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын чагылдыра торган статистик күрсәткечләргә жыюны оештыру һәм күрсәтелгән күрсәткечләргә дөүләт хакимияте органнарына Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә бирү;

10) жирлекләрнең коммуналъ инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын, жирлекләрнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, таләпләре Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә торган жирлекләрнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшләү һәм раслау;

11) жирлекнең муниципаль хокукый актларын бастырып чыгару, жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу, жирлек халкына жирлекнең социаль-икътисадый һәм мәдәни үсеше турында рәсми мәгълүматны житкерү, аның ижтимагый инфраструктурасын һәм башка рәсми мәгълүматны үстерү турында басма массакуләм мәгълүмат чарасы учреждениесе;

12) федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый элементләрне гамәлгә ашыру;

13) жирлек жирле үзидарәсенә сайланулы вазыйфаи затларына, жирлекнең сайланулы жирле үзидарә органнары әгъзаларына, жирлекнең вәкиллеке органы депутатларына, муниципаль хезмәткәрләр һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә һөнәри белем бирүне һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру, мөгариф турында Россия Федерациясе законнарында һәм муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру;

14) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау һәм гамәлгә ашыру, муниципаль торақ фонды тәшкит итә торган күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүен үткәрүне оештыру, жирлек чикләрендә энергияне сак тоту турындагы һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чараларны оештыру һәм үткәрү;

15) 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон һәм жирлек уставы нигезендә башка вәкаләтләр.

1. Жирлек Уставының 7 маддәсе нигезендә кертелгән мәсьәләләр буенча жирле әһәмияттәге мәсьәләләр, федераль законнар, жирлек Уставы белән күрсәтелгән мәсьәләләренә хәл итү буенча жирлекнең жирле үзидарә органнары вәкаләтләре билгеләнергә мөмкин.

2. Федераль законнарда билгеләнгән очрақларда Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнары һәм Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары арасында вәкаләтләренә яңадан бүлү гамәлгә ашырылырга мөмкин. Вәкаләтләренә яңадан бүлү Татарстан Республикасы Дәүләт Советы вәкаләтләренә кимендә срогына рөхсәт ителә. Татарстан Республикасының мондый законнары чираттагы финанс елы башыннан үз көченә керә.

3. 2004 елның 28 июлендәге «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законнда каралган башка вәкаләтләренә муниципаль милеккә идарә итү, жирле бюджетны булдыру, раслау һәм үтәү, жәмәгать тәртибен саклауны гамәлгә ашыру, жирле үзидарә органнары структурасын билгеләү, жирлек территориясе чикләрен үзгәртү, шулай ук 2004 елның 28 июлендәге «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законнда каралган башка вәкаләтләренә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләренә кертү рөхсәт ителми.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары 2004 елның 28 июлендәге «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законны нигезендә жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында жирлек өчен ирекле нигездә социаль әһәмиятле булган (шул исәптән кизү торулар) гражданнын гамәлгә ашыруга жәлеп итү турында карар кабул итәргә хокуклы.

5. Социаль әһәмияткә бары тик махсус һөнәри әзерлек таләп ителми торган эшләр генә кертеләргә мөмкин.

6. Социаль әһәмиятле эшләрне башкаруга җирлекнең хезмәткә сәләтле балигы яшьтәге кешеләре төп эшләрәннән азат булган яки уку вакытыннан өч айга кимендә бер тапкыр түләүсез нигездә җәлеп ителергә мөмкин. Шулу ук вакытта социаль әһәмияткә ия эшләрнең озынлыгы рәттән дүрт сәгатәтән артык була алмый.

7. Әлеге маддәдә билгеләнгән җирлекнең җирле үзидарә органнары вәкаләтләре мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашырыла.

10 маддә. Муниципаль контроль

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча кабул ителгән муниципаль хокукий актларда билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контроль оештыралар һәм гамәлгә ашыралар, ә контрольнең тиешле төрләре җирлекнең җирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән очракларда шулай ук федераль законнарда, Россия Федерациясе субъектлары законнарында билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контроль оештыралар һәм гамәлгә ашыралар.

2. Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру 2020 елның 31 июлендәге «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында»гы 248-ФЗ санлы Федераль закон белән җайга салына.

3. Муниципаль контрольне гамәлгә ашыру тәртибе җирлек советы тарафыннан раслана торган муниципаль контроль турындагы нигезләмә белән билгеләнә.

11 маддә. Җирлекнең җирле үзидарә органнарына Татарстан Республикасының аерым дәүләт вәкаләтләрен бирү

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләрен бирү 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон һәм 2021 елның 21 декабрәндәге «Россия Федерациясе субъектларында гавами хакимият оештыруның гомуми принципнары турында»гы 414-ФЗ санлы Федераль закон таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары тарафыннан Татарстан Республикасының аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очракларда Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнары үз компетенциясе чикләрендә үтәү өчен мәҗбүри норматив хокукий актлар чыгарырга һәм аларның үтәлешен контрольдә тотарга хокуклы.

3. Җирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләре чикләнмәгән вакытка яки, әгәр әлеге вәкаләтләрнең билгеле бер гамәлдә булу вакыты булса, әлеге вәкаләтләр гамәлдә булу вакытына бирелә ала.

4. Җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен финанс белән тәэмин итү җирле бюджетларга тиешле бюджетлардан бирелгән субвенцияләр хисабына гына башкарыла.

5. Җирле үзидарә органнары өстәмә рәвештә үз матди ресурсларын һәм финанс средстволарын җирлек уставында каралган очракларда һәм тәртиптә аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен кулланырга хокуклы.

6. Җирле үзидарә органнары бу максатларга бүленгән матди ресурслар һәм финанс средстволары чикләрендә аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен җаваплы.

7. Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары җирле үзидарә органнарының аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруын, шулай ук бу максатларга бирелгән матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан файдалануны тикшерә.

12 маддә. Жирлекнең муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

13 маддә. Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре:

- 1) жирле үзидарә органнарының торак пунктны социаль-иқтисади үстерүгә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда катнашуы;
- 2) жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;
- 3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнары булдыру;
- 4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;
- 5) законнарда билгеләнгән башка үзара эш итү формалары.

14 маддә. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләү, муниципаль хезмәтне үтү шартлары һәм тәртибен кертәп, 2007 елның 02 мартындагы «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында»гы 25-ФЗ санлы Федераль закон, 2013 елның 25 июнендәге «Муниципаль хезмәт турында»гы 50-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы кодексы, жирлек Советы тарафыннан раслана торган жирлекнең муниципаль хезмәт турында Нигезләмә һәм башкалар белән гамәлгә ашырыла жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән.

II бүлек. ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

15 маддә. Торак пунктта яшәүчеләрнең жирле үзидарәне турыдан туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Торак пункт халкы жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) торак пунктның чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданның хокук булдыру инициативасы;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 7) жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары
- 8) гражданның жыены;
- 9) гражданның жыены;
- 10) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);

- 11) гражданнар арасында сораштыру;
- 12) инициативалы проектлар;
- 13) жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуы;
- 14) гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре;
- 15) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формалар.

16 маддә. Жирле референдум

1. Жирле референдум халык тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хәл итү максатыннан үткәрелә.

2. Жирле референдум торак пунктның бөтен территориясендә үткәрелә.

3. Жирле референдум билгеләү турында карарны торак пункт Советы кабул итә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданнары тәкъдим иткән инициатива буенча;

2) сайлау берләшмәләре, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка иҗтимагый берләшмәләр тарафыннан тәкъдим ителгән инициатива буенча;

3) жирлек Советы һәм жирлек башлыгы инициативасы буенча, алар тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән.

4. Жирле референдумны гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча билгеләү шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар җыю тора, аларның саны референдумда катнашучылар санының биш процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булмаска тиеш.

Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр тарафыннан тәкъдим ителгән референдум үткөрү инициативасы федераль закон белән билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә кабул ителә торган Татарстан Республикасы законы тәртибендә рәсмиләштерелә.

Жирлек Советы һәм жирлек башлыгы тарафыннан берлектә тәкъдим ителгән референдум үткөрү инициативасы жирлек Советы карары һәм жирлек башлыгы карары белән рәсмиләштерелә. Күрсәтелгән инициативаны тәкъдим итү тәртибе жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Жирлек Советы жирле референдумны жирлек советына документлар кергән көннән алып 30 көн эчендә билгеләргә тиеш, алар нигезендә жирле референдум билгеләнә.

Әгәр жирле референдум жирлек Советы тарафыннан билгеләнгән срокларда билгеләнмәгән булса, референдум гражданнар, сайлау берләшмәләре, жирлек башлыгы, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яки прокурор мөрәжәгәте нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд билгеләгән жирле референдум территориаль сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткөрүне тәэмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органы яки жирле референдум үткөрүне тәэмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан башкарыла.

6. Жирле референдумда яшәү урыны торак пункт чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданнары яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнашалар.

Тавыш бирү нәтиҗәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлек территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дөүләт хакимияте органнары, аларның вазифаи затлары яки жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.

8. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарны, алар арасында вәкаләтләрне аеруга ярашлы рәвештә, әлеге устав белән үтәүне тәэмин итә.

9. Жирле референдум үткәрү турында карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар федераль законнарға ярашлы рәвештә суд тәртибендә шикаять ителергә мөмкин.

10. Гражданнарның жирле референдумда катнашу хокукына гарантияләр, шулай ук жирле референдумны әзерләү һәм үткәрү тәртибе Федераль закон һәм аңа ярашлы рәвештә кабул ителә торган 2004 елның 24 мартындагы «Жирле референдум турында»гы 23-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

17 маддә. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә жирлек Советы депутатларын сайлау максатларында үткәрелә.

2. Муниципаль сайлаулар поселок Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлаулар билгеләү турында карар тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Бу карар массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга тиеш. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән очракларда сайлауларны билгеләү турында Карар Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан кабул ителә.

3. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм үткәрү территорияль сайлау комиссиясенә аларның компетенциясе чикләрендә йөкләнә.

4. Жирлек Советы депутатларын сайлау федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

5. Авыл жирлегә Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегең уртача нормасы нигезендә төзелгән бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана.

6. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган теркәлгән кандидат бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган дип таныла.

Әгәр дә жирлек Советы депутатларын сайлауда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидат буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның кимендә 50 проценты тавышларын алган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар алган тавышлар саны тигез булганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

7. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтиҗәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

18 маддә. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, сайлаучылар тарафыннан закон һәм әлеге Устав нигезендә һәм тәртибендә кире чакырылырга мөмкин.

2. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып сайлаучыларның аңа карата ышанычын шик астына куючы һәм жирлек башлыгының депутатлык бурычларын яки бурычларын үтәмәүдә, депутат, жирлек башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр башкаруда һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан

Республикасы Конституциясен, законнарны һәм башкаларны бозуда чагылган депутатның суд тәртибендә расланган конкрет хокуксыз карарлары яки гамәлләре (гамәлсезлегә) тора. Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы норматив хокукий актларының, әлеге устав һәм башка муниципаль норматив хокукий актлар.

3. Авыл жирлегә Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.

4. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу һәм аңа ярдәм итү өчен гражданның имзаларын жыю инициативасын тәкъдим итү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия булган кимендә 10 кешедән торган инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем территорияль сайлау комиссиясенә инициатив төркемне теркәү турында үтенеч белән мөрәжәгать итә. Инициатив төркемнең үтенечендә депутатны чакыртып алу өчен нигез булып торган конкрет законсыз карар яки гамәл (гамәл итмәү) күрсәтелергә тиеш, аның туган көне, туган көне, паспорт яки паспортны алыштыручы документ сериясе, номеры һәм датасы, аны биргән органның исеме яки коды, шулай ук инициатив әгъзаның һәр әгъзасының яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш. Жирлек территориясендә аның исемнән эш итәргә вәкаләтле затлар һәм төркемнәр. Инициатив төркемнең үтенече әлеге төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Гаризага суд карары кушылырга тиеш, ул күрсәтелгән законсыз карарларны яки депутатның гамәлләрен (гамәлсезлеген) раслый.

6. Инициатив төркемне теркәү, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын хуплау өчен имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткөрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

7. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм жирле референдум үткөрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә, 2003 елның 06 октябрендәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда каралган үзгәртелгән исәпкә алып үткәрелә.

8. Территорияль сайлау комиссиясе тарафыннан инициатив төркемнең үтенечен караганда, жирлек Советы тарафыннан жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә, тиешле депутат аны чакыртып алу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән шартлар турында аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тапшырырга хокукы. Әлеге депутат алдан, территорияль сайлау комиссиясе, жирлек Советы утырышлары уздырылганчы өч көннән дә соңга калмыйча, аларны үткөрү вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр итәргә тиеш.

9. Жирлек Советы депутаты, аны чакыртып алу буенча тавыш бирүне үткәргәндә, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирү максатыннан, инициатив төркем белән тигез нигездә агитация алып бару хокукына ия.

10. Жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан ким булмаган өлеше кире чакырылган дип санала.

11. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

12. Сайлау комиссиясе 5 көн эчендә, рәсми рәвештә тавыш бирү нәтижәләрен ясаганнан соң, инициатив төркемгә, жирлек советына һәм жирлек советының тиешле депутатына аны кире алу буенча тавыш бирү нәтижәләре турында язмача хәбәр итә.

19 мaddә. Чикләргә үзгәртү, торақ пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрне үзгәртү, торак пунктны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләрне үзгәртүгә, торак пунктны үзгәртеп коруга ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.

2. Чикләрне үзгәртү, торак пунктны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү торак пунктның бөтен территориясендә яки аның территориясенең бер өлешендә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән очрақларда үткәрелә.

3. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы 67-ФЗ санлы Федераль закон һәм 2004 елның 24 мартындагы «Җирле референдум турында»гы 23-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, 2003 елның 06 октябрендәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы федераль законда каралган үзенчәлекләрен исәпкә алып үткәрелә.

4. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда сайлау хокукына ия булган торак пункт халкының яртысыннан артыгы яки торак пунктның бер өлеше катнашкан булса, узган дип санала. Халыкның торак пункт чикләрен үзгәртүгә ризалыгы, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен тавыш бирүдә катнашкан торак пункт халкының яртысыннан артыгы яки торак пунктның бер өлеше тавыш биргән булса, торак пунктны үзгәртү алынган дип санала.

5. Чикләрне үзгәртү, торак пунктны үзгәртү һәм кабул ителгән карарлар мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтиҗәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

20 маддә. Гражданның хокук иҗаты инициативасы

1. Гражданның 2003 елның 06 октябрендәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә җирлек советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты нигезендә билгеләнгән тәртиптә хокук булдыру инициативасына хокуклы.

2. Хокук булдыру инициативасы белән сайлау хокукына ия гражданның төркеме чыгыш ясыя ала. Гражданның инициатив төркеменең минималь саны муниципаль берәмлек вәкилләре органының норматив хокукый акты белән билгеләнә һәм сайлау хокукына ия муниципаль берәмлек халкының 3 процентыннан артмаска тиеш.

3. Хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыру максатыннан гражданның: гражданның яшәү урыны буенча җыелышларын (эшләрен) һәм хокук булдыру инициативасын тикшерү һәм тәкъдим итү буенча башка коллектив чараларны оештыру һәм үткәру;

хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне хуплау өчен имзалар җыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;

торак пунктта яшәүчеләрнең имзаларын җыюны һәм хокук булдыру инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән тәкъдим итүне хуплау өчен агитация алып бару.

4. Җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары гражданның хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданның хокук иҗаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, әлеге устав белән билгеләнгән компетенцияләренә ярашлы рәвештә, ул кертелгән көннән алып өч ай дәвамында җирлек Советы, җирлек башлыгы тарафыннан аның ачык утырышында мәҗбүри каралырга тиеш. Гражданның инициатив төркеме вәкилләренә әлеге проектны караганда үз позицияләрен белдерү мөмкинлегә тәмин ителергә тиеш.

6. Гражданнарның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукий акт проектын карау процедурасы жирлек Советы Регламенты, жирлек башлыгының норматив хокукий акты белән билгеләнә.

7. Гражданнарның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль хокукий акт проектын карау нәтижәләре буенча кабул ителгән мотивацияле карар рәсми рәвештә язма рәвештә аны керткән гражданнар инициативалы төркеменә житкерелергә тиеш.

21 маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Территориаль ижтимагый үзидарә дип гражданнарның яшәү урыны буенча торак пункт территориясенә бер өлешендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча үз инициативаларын гамәлгә ашыру өчен мөстәкыйль һәм үз җаваплылыгы астында үз-үзләрен оештыруны аңларга кирәк.

2. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданнар җыеннары һәм конференцияләре үткөрү, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру аша башкарыла.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; торак пункт булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдире буенча торак пункт Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә аның уставына ярашлы рәвештә юридик зат булырга мөмкин һәм коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукий формасында дөүләт төркөвенә алынырга тиеш.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын формалаштыру, вәкаләтләр, хокукларын һәм бурычларын туктату тәртибе, вәкаләтләр срогы;

4) карар кабул итү тәртибе;

5) милекне сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән милектән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән идарә итү тәртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

8. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә мәсьәләләре буенча гражданнар җыеннары, конференцияләре аның уставына ярашлы рәвештә чакырыла.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда гражданнар җыеннарында сайланган делегатларның өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

10. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар җыелышының, конференциясенә аерым вәкаләтләрне түбәндәгеләр керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;
5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау;

7) инициатив проектны тикшерү һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.

11. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен яклай;

2) гражданнар жыеннарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итә;

3) территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкуреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданнар акчалары хисабына да, жирле бюджет акчаларын кулланып территориаль ижтимагый үзидарә органнары һәм жирле үзидарә органнары арасындагы килешү нигезендә дә гамәлгә ашыра алалар;

4) жирле үзидарә органнарына (жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлек башкарма комитеты) әлеге органнар һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары инициативалы проектны проект инициаторлары буларак тәкъдим итә ала.

12. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе жирлек советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

22 маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру максатларында гражданнар, жирле үзидарә органнары инициативасы буенча территориаль ижтимагый үзидарә Уставы проектын эшләүче һәм бу территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотылган территориядә яшәүче гражданнар жыенын оештыручы гражданнар инициатив төркеме оештырыла.

2. Гражданнар жыены Тиешле территориядә территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйлә мәсьәләләр буенча жирлек Советында гражданнар жыенын тәкъдим итәргә вәкаләтле (вәкаләтле) вәкилле (вәкилләрне) билгели.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә уставы теркәлгәннән бирле оештырылган дип санала.

23 маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданнар Жыенының вәкаләтле вәкилле (вәкаләтле вәкилләре) жирлек башлыгына:

гражданнар жыенының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында гариза;

гражданнар жыены протоколы, анда территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул ителде, анда гражданның фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, туган көне, сериясе, паспорты яки паспортын алыштыручы документ бирү датасы, вәкаләтле вәкилләрнең һәрберсенең яшәү урыны адресы күрсәтелгән;

территориаль ижтимагый үзидарә Уставының ике экземплярлары.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында билгеләнгән документлардан тыш, башка документлар тапшыру турындагы таләп рәхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә документларны алуда исемлек һәм аларны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.

3. Жирлек башлыгы территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында документлар килгән көннән алып ике атна эчендә жирлек Советының уставны теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турындагы карары проекты алдан карау һәм эзерләүне оештыра.

4. Гражданныр Жыенының вәкаләтле вәкилләре территорияль иҗтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм киңәшмә тавышы хокукы белән поселок Советы утырышында катнашырга хокуклы.

5. Жирлек советы территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында яки әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документларны жирлек башлыгы алганнан соң 30 көн эчендә аны теркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тартуны мотивацияләргә кирәк.

6. Территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып Россия Федерациясе Конституциясенең территорияль иҗтимагый үзидарә уставы нормаларының, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенең һәм Татарстан Республикасы законнарының, жирлек Уставының, муниципаль берәмлекнең башка норматив хокукый актларының каршы килүе тора.

7. Территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территорияль иҗтимагый үзидарә булдыруның максатка туры килмәве мотивлары буенча рәхсәт ителми.

8. Жирлек Советы тарафыннан өч көн эчендә территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча кабул ителгән мотивацияле карар рәсми рәвештә язма рәвештә гражданныр жыены вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләренә) җиткерелергә тиеш.

9. Жирлек Советы территорияль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында Карар кабул иткән очракта, уставның бер экземплярны аны теркәү турында билге белән гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче экземпляр жирлек Советында саклана.

10. Территорияль иҗтимагый үзидарә уставына кертелгән үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Әлеге үзгәрешләр теркәлгән көннән үз көченә керә.

24 маддә. Жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан ачык тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, торак пункт Советы, торак пункт башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.

Халык яки поселок Советы инициативасы буенча үткәрелә торган ачык тыңлаулар поселок Советы тарафыннан билгеләнә, ә поселок башлыгы инициативасы буенча поселок башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Жәмәгать тыңлауларына:

1) жирлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, жирлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш;

2) жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәләше турында хисап;

3) торак пунктны социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;

4) торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре.

Генераль планнар проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләрне чикләү проектлары, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, жир кишәрлеген яки капитал төзелеш объектын шартлы рәвештә файдалануның рәхсәт ителгән төренә рәхсәт бирү турында карар проектлары, рәхсәт ителгән чикнең чик параметрларыннан тайпылуга рәхсәт бирү турында карар проектлары буенча капитал төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыннан рәхсәт ителгән файдалануның бер төрен жирдән файдалану һәм төзелешнең расланган кагыйдәләре булмаганда мондый файдалануның башка төренә үзгәртү мәсьәләләренә ачык тыңлаулар яки ижтимагый фикер алышулар үткәрелә, аларны оештыру һәм үткөрү тәртибе әлеге статьяның 4-10 өлешләренә ярашлы рәвештә шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы закон нигезләмәләрен исәпкә алып билгеләнә.

4. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турында карар муниципаль хокукый акт проекты тиешле орган яки жирлекнең вазифаи заты караган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турында мәгълүмат, аларны үткөрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән, шулай ук жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль норматив хокукый акт проекты, жәмәгать тыңлаулары уздырылганчы 7 көннән дә соңга калмыйча, басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш, шул исәптән Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында веб-адрес буенча «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының Бердәм «Рәсми Татарстан» порталын урнаштыру: <http://jutaza.tatarstan.ru/>), торак пунктның мәгълүмати стендларында, шулай ук Федераль дәүләт мәгълүмат системасында урнаштыру дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрнең (функцияләренә) Бердәм порталы.

6. Ачык тыңлаулар һәм муниципаль норматив хокукый акт проекты турында мәгълүмат бастырылган көннән башлап, жирлек халкы жирлек башлыгына ачык тыңлауларга чыгарылган муниципаль норматив хокукый акт мәсьәләсе яки проекты буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән «дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрнең (функцияләренә) Бердәм порталы» федераль дәүләт мәгълүмат системасы аша жиберергә хокуклы.

Искәрмәләр һәм тәкъдимнәр юнелеше жәмәгать тыңлаулары уздырылганчы 2 эш көннәннән дә соңга калмыйча тәмамлана.

Жирлек башлыгы килгән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне һәм аларны жәмәгать тыңлауларында катнашучыларга житкерүне оештыра.

7. Жәмәгать тыңлаулары муниципаль хокукый акт проекты карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Жәмәгать тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затлар чакыруы белән үткәрелә. Жәмәгать тыңлауларында поселокта яшәүче теләсә кайсы кеше катнашырга хокуклы.

8. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү нәтижәләре буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, аларның компетенциясенә жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукый акт проекты кабул итү кертелгән.

9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре бастырылырга (ачыкланырга) тиеш, шул исәптән Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составындагы Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә веб-адрес буенча урнаштырылырга тиеш: <http://jutaza.tatarstan.ru/>, торак пунктның мәгълүмат стендларында, шулай ук «дәүләт һәм муниципаль хезмәтләрнең (функцияләренә) Бердәм порталы " федераль дәүләт

мәғлүмат системасында ачык тыңлаулар уздырылганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча урнаштырылачак.

10. Жәмәгать тыңлауларын оештыру һәм үткөрү тәртибе жирлек Советы тарафыннан расланган жәмәгать тыңлаулары турында Нигезләмә белән билгеләнә.

25 маддә. Гражданнар жыелышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, жирле үзидарә органнары һәм авыл жирлеге жирле үзидарәсе вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында халыкны мәғлүматлаштыру, инициатив проектлар кертү һәм аларны карау, территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча фикер алышу өчен жирлек территориясендә гражданнар жыеннары үткөрелергә мөмкин. Гражданнар жыеннары авыллар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыены халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткөрелә.

3. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткөрелә торган гражданнар жыелышы жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданнар жыелышы жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренең жыелышында катнашу хокукына ия булган 10 проценттан ким булмаган гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданнар жыенын үткөрү турында тәкъдим аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеген, жыенны үткөрү вакыты һәм урынын үз эченә алырга тиеш. Бу тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелыш үткөрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә, аларның һәрберсенең фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, туган көне, яшәу урыны адресы күрсәтелгән.

Жирлек советы гражданнар жыенын уздыру турында кертелгән тәкъдимне үзенең якынлашып килүче утырышында карый.

Жирлек советы гражданнар жыенын үткөрүдән аның максатка туры килмәве сәбәпләре буенча баш тартырга хокуклы түгел.

Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыенын билгеләү һәм үткөрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

5. Инициатива проектларын кертү һәм аларны карау мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышында Тиешле территориядә яшәүче 16 яшькә житкән кешеләр катнашырга хокуклы. Инициатив проектларны кертү мәсьәләләрен карау һәм тикшерү максатларында гражданнар жыенын билгеләү һәм үткөрү тәртибе авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыенын үткөрү вакыты һәм урыны һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә жыелыш уздырылачак көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәғлүмат чаралары, почта хәбәрләре, йорт тирәли йөрүләр, белдерүләр һәм башка мөмкин булган чаралар кулланып хәбәр ителә.

Гражданнар жыенын әзерләү һәм үткөрүне жирлекнең башкарма комитеты тәэмин итә.

5. Жыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашу хокукына ия булган гражданнарның гомуми саны Муниципаль сайлаулар үткөргәндә кулланыла торган Россия Федерациясе

гражданның Россия Федерациясе чикләрендә булган һәм яшәгән урыннары буенча теркәү исәп-хисабы мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Әгәр анда жыелышта катнашу хокукы булган гражданның өчтән бер өлеше булса, гражданиннар жыелышы хокукы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта булган гражданның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

8. Гражданныр жыелышы жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарә вазифаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә ала, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданныр жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча уздырыла торган гражданныр жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданныр жыелышы кабул иткән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданныр жыенын билгеләү һәм үткөрү тәртибе, шулай ук гражданныр Жыенының вәкаләтләре федераль закон, жирлек советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

12. Гражданныр жыены нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

26 маддә. Граданныр жыены

1. Граданныр жыены халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формасы булып тора.

2. Граданныр жыены 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда каралган очракларда һәм торак пункт Советы карары белән расланган Граданныр жыенын үткөрүгә әзерлек тәртибе турындагы нигезләмәгә ярашлы рәвештә үткәрелә.

3. 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 25.1 маддәсендә каралган очракларда гражданныр жыены үткәрелергә мөмкин:

1) торак пунктта торак пункт чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча (муниципаль район), аның составына күрсәтелгән торак пункт керә, ул күрсәтелгән торак пункт территориясен башка торак пункт (муниципаль район) территориясенә күтүне күздә тотта;

2) торак пункт составына керүче торак пунктта яки муниципаль район чикләрендә торак пунктлар арасында урнашкан торак пунктта, әлеге торак пункт территориясендә гражданнырның үзара салым акчаларын күртү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

3) Татарстан Республикасы Законына ярашлы рәвештә, торак пункт составына керүче торак пункт территориясенә бер өлешендә яки муниципаль район чикләрендә торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан торак пункт территориясенә әлеге өлешендә гражданнырның үзара салым чараларын күртү һәм куллану мәсьәләсе буенча.

4. Граданныр жыенын жирлек башлыгы яки сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүче 10 кешедән ким булмаган төркем инициативасы буенча чакырырга мөмкин.

Торак пункт территориясе чикләрен билгеләү критерийлары, анда гражданнырның үзара салым чараларын күртү һәм куллану мәсьәләсе буенча гражданныр жыены үткәрелергә мөмкин, Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

5. Жыенны үткөрү инициативасын яклап жыелырга тиешле имзалар саны торак пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән гражданныр санының 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан ким булмашка тиеш.

6. Жирлек башлыгы тарафыннан чакырылган гражданныр жыены жирлек башлыгы карары белэн билгелэнэ, инициатив төркем тарафыннан чакырылган гражданныр жыены жирлек Советы карары белэн билгелэнэ.

7. Торак пунктта яшәүчеләр алдан ук гражданныр жыенын үткөрү вакыты һәм урыны турында хәбәр ителә, алдан ук муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданныр жыены карарына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белэн торак пунктта гражданныр жыенын үткөрүгә әзерлек тәртибе турындагы нигезләмәдә билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә билгеләнә.

8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелергә тиеш.

9. 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 25.1 маддәсендә каралган гражданныр жыены сайлау хокукына ия булган торак пункт яки торак пункт халкының яртысыннан артыгы катнашында хокуклы. Әгәр торак пунктта сайлау хокукына ия булган әлеге торак пунктта яшәүчеләрнең яртысыннан артыгы бер үк вакытта бергә булу мөмкинлегә булмаса, әлеге Уставка ярашлы рәвештә гражданныр жыены гражданныр жыенын үткөрү турында Карар кабул ителгән көннән алып бер айдан да артмаган вакыт эчендә этаплап үткәрелә. Шул ук вакытта элек гражданныр жыенында катнашкан кешеләр тавыш бирүдә катнашмый. Гражданныр жыены карары, әгәр аның өчен гражданныр жыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

27 маддә. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне тикшерү һәм барлык торак пункт халкы вәкилләренең фикерен ачыклау кирәк булганда үткәрелә. Жирлекнең тиешле территорияль өлешләрендә яшәүче гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданныр жыелышын чакыру авыр булган очракларда үткәрелә.

2. Гражданныр конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткөрү, делегатлар сайлау тәртибе жирлек советының әлеге Уставы һәм (яки) норматив хокукый акты, территорияль ижтимагый үзидарә уставы белэн билгеләнә.

3. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданныр жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, торак пункт Советы, торак пункт башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) поселок Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) сайланган делегатларның яртысыннан артыгы катнашса, хокуклы дип санала. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышлары белэн кабул ителә.

6. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

28 маддә. Гражданныр арасында сораштыру

1. Гражданнырдан сораштыру бөтен территориядә яки жирлек территориясенең бер өлешендә халыкның фикерен ачыклау һәм аны исәпкә алу өчен жирле үзидарә

органнары һәм вазифаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә үткәрелә.

Сораштыру нәтижәләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданны сораштыруда сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүчеләр катнашырга хокуклы.

Инициатив проектны хуплау турында гражданның фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча сораштыруда 16 яшькә җиткән җирлектә яки аның бер өлешендә инициатив проектны гамәлгә ашырырга тәкъдим ителгән кешеләр катнашырга хокуклы.

3. Гражданны арасында сораштыру:

1) җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча җирлек советы яки җирлек башлыгы;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм республикаара әһәмияттәге объектлар өчен җирлекләрнең максатчан билгеләнешен үзгөртү турында Карар кабул иткәндә гражданның фикерен исәпкә алу өчен;

3) гражданныдан сораштыру әлеге инициативалы проектны хуплау турында гражданның фикерен ачыклау өчен, 16 яшькә җиткән инициативалы проектны гамәлгә ашырырга тәкъдим ителгән Торак пунктта яки аның бер өлешендә яшәүчеләр инициативасы буенча үткәрелә.

4. Гражданны сораштыруны билгеләү һәм үткөрү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә җирлек уставы һәм җирлек Советы карары белән билгеләнә.

5. Гражданны сораштыруны билгеләү турында карарны поселок Советы кабул итә. Гражданныдан сораштыру үткөрү өчен «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация чөлтөрөндә Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составындагы Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайты кулланылырга мөмкин: <http://jutaza.tatarstan.ru/>. җирлек Советының гражданныдан сораштыру билгеләү турындагы карарында:

1) сораштыруны үткөрү датасы һәм вакыты;

2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителгән (тәкъдим ителгән) сорауны (соруларны) формалаштыру;

3) сораштыру үткөрү методикасы;

4) сораштыру таблицасының формасы;

5) сораштыруда катнашучы муниципаль берәмлек халкының минималь саны;

6) «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация чөлтөрөндә «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә рәсми сайты кулланып, гражданныдан сораштыру үткәргән очракта сораштыруда катнашучыларны идентификацияләү тәртибе.

6. Авыл халкы гражданны сораштыру уздыру турында 10 көн алдан хәбәр ителә.

7. Гражданны сораштыруга эзерләү һәм үткөрү белән бәйлә чараларны финанслау:

1) җирлек бюджеты акчалары хисабына җирлекнең җирле үзидарә органнары яки җирлек халкы инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә.

8. Сораштыру нәтижәләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә бастырылырга (ачыкланырга) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән авылның теләсә кайсы кешесе танышырга хокуклы. Сораштыру нәтижәләре җирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул ителгәндә исәпкә алынырга тиеш.

29 маддә. Инициатив проектлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне яки башка мәсьәләләрне хәл итү буенча жирлекнең жирле үзидарә органнарына бирелгән чараларны гамәлгә ашыру максатыннан жирлекнең башкарма комитетына инициатив проект кертелергә мөмкин. Инициатив проектлар гамәлгә ашырыла торган торак пункт территориясенең бер өлешен билгеләү тәртибе торак пункт Советы карары белән билгеләнә.

2. Инициатива проекты кертү инициативасы белән ун алты яшькә житкән һәм жирлек территориясендә яшәүче кимендә ун гражданнын торган инициатив төркем, территорияль иҗтимагый үзидарә органнары (алга таба проект инициаторлары) чыгыш ясарга хокуклы. Инициатив төркемнең минималь саны поселок Советы карары белән киметелергә мөмкин. Проект инициаторы булып тору хокукы жирлек Советы карарына ярашлы рәвештә жирлек территориясендә эшчәнлек алып баручы башка кешеләргә дә бирелергә мөмкин.

3. Инициатива проекты түбәндәге мәгълүматларны үз эченә алырга тиеш:

1) авыл халкы яки аның өлеше өчен өстенлекле әһәмияткә ия булган проблеманы тасвирлау;

2) күрсәтелгән проблеманы хәл итү буенча тәкъдимнәрне нигезләү;

3) инициатив проектны гамәлгә ашыруның көтелгән нәтижәсен (көтелгән нәтижеләрен) тасвирлау;

4) инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле чыгымнарны алдан исәпләү;

5) инициатив проектны гамәлгә ашыруның планлаштырылган вакыты;

6) әлеге проектны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның планлаштырылган (мөмкин булган) финанс, милек һәм (яки) хезмәт катнашуы турында мәгълүмат;

7) инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен әлеге акчаларны куллану күздә тотылган очракта, инициатив түләүләрнең планлаштырылган күләмәнән тыш, жирле бюджет акчалары күләменә күрсәтү;

8) торак пункт территориясен яки аның чикләрендә инициатив проект гамәлгә ашырылачак өлешен күрсәтү, торак пункт Советы карары белән билгеләнгән тәртипкә ярашлы;

9) жирлек Советы карарында каралган башка мәгълүматлар.

4. Инициатива проекты, ул жирлекнең башкарма комитетына кертелгәнче, инициатива проекты тикшерү, жирлек халкының яисә аның бер өлеше мәнфәгатьләренә туры килүен билгеләү, инициатива проекты гамәлгә ашыруның максатка ярашлылыгын билгеләү, шулай ук жыен, жыелыш яки конференция тарафыннан инициатива проектына ярдәм итү турында Карар кабул итү максатларында гражданның жыенында, жыелышында яки конференциясендә, шул исәптән территорияль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданның жыенында яки конференциясендә каралырга тиеш. Шул ук вакытта бер жыенда, бер жыелышта яки гражданның бер конференциясендә берничә инициативалы проектны карау мөмкин.

Жирлек Советы карары белән инициатив проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданның фикерен гражданның сораштыру, аларның имзаларын жыю юлы белән дә ачыклау мөмкинлеге каралырга мөмкин.

Проект инициаторлары инициативалы проектны жирлекнең башкарма комитетына керткәндә, аңа тиешлечә гражданның жыены, жыелышы яки конференциясе протоколын, гражданның сораштыру нәтижеләрен һәм (яки) жирлек халкының яки аның бер өлешенең инициативалы проектка ярдәм итүен раслаучы имза кәгазьләрен кушалар.

5. Жирлекнең башкарма комитетына инициатив проект кертү турындагы мәгълүматны бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырырга кирәк. <http://jutaza.tatarstan.ru/> жирлекнең башкарма комитетына инициатив проект кертелгәннән соң өч эш көне дәвамында мәгълүматны үз эченә алырга тиеш,

әлеге статьяның 3 өлешендә күрсәтелгән, шулай ук проект инициаторлары турында. Бер үк вакытта гражданнар жирлекнең башкарма комитетына инициатив проект буенча үз искәrmөләрен һәм тәкъдимнәрен тәкъдим итү мөмкинлеге турында хәбәр итәләр, аларны тапшыру вакыты биш эш көненнән дә ким була алмый. Үз фикерләрен һәм тәкъдимнәрен 16 яшькә җиткән торак пункт халкы юлларга хокуклы. Әгәр жирлекнең башкарма комитеты күрсәтелгән мәгълүматны "Интернет" мәгълүмати-телекоммуникация чөлтәрендә урнаштырырга мөмкинлекләре булмаса, күрсәтелгән мәгълүмат Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында «рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация чөлтәрендә веб-адрес буенча урнаштырыла: <http://jutaza.tatarstan.ru/>.

6. Инициатив проект жирлекнең башкарма комитетына ул кертелгән көннән алып 30 көн эчендә мәҗбүри каралырга тиеш. Жирлекнең башкарма комитеты инициатив проектны карау нәтиҗәләре буенча түбәндәге карарларның берсен кабул итә:

1) инициатив проектны хупларга һәм аның өстендә эшне жирле бюджет турында карарда каралган бюджет ассигнованиеләре чөкләрендә тиешле максатларга һәм (яки) жирле бюджет проектны тәзү һәм карау тәртибенә (жирле бюджет турында карарга үзгәрешләр кертү) ярашлы рәвештә дөвам итәргә;

2) инициатив проектны хуплаудан баш тарту һәм аны инициаторларга кире кайтару, инициатив проектны хуплаудан баш тарту сәбәпләрен күрсәтү.

7. Жирлекнең башкарма комитеты түбәндәге очраklarның берсендә инициатив проектны хуплаудан баш тарту турында Карар кабул итә:

1) инициатив проектны кертү һәм аны карауның билгеләнгән тәртибен үтәмәү;

2) инициатив проектның федераль законнар һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары таләпләренә, әлеге Уставка туры килмәвә;

3) жирле үзидарә органнарының кирәкле вәкаләтләре һәм хокуклары булмау сәбәпле инициатив проектны гамәлгә ашыру мөмкин түгел;

4) инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле акчалар күләмендә жирле бюджет акчаларының булмавы, аларны формалаштыру чыганагы инициатив түләүләр түгел;

5) инициатив проектта тасвирланган проблеманы нәтиҗәлерәк ысул белән чишү мөмкинлеге булу;

6) инициатив проектны конкурс сайлап алуудан үтмәгән дип тану.

8. Жирлекнең башкарма комитеты әлеге статьяның 7 өлешендәге 5 пунктында каралган очракта проект инициаторларына инициатив проектны бергәләп эшләп бетерергә, шулай ук аны башка муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органы яки дәүләт органы каравына аларның компетенциясенә туры китереп тәкъдим итәргә хокуклы.

9. Инициатив проектларны тәкъдим итү, кертү, фикер алышу, карау, шулай ук аларны конкурс буенча сайлап алу тәртибен жирлек советы билгели.

10. Әгәр жирлекнең башкарма комитетына берничә инициатив проект кертелгән булса, шул исәптән эчтәлеге буенча охшаш өстенлекле проблемаларны тасвирлап, жирлекнең башкарма комитеты конкурс сайлап алуын оештыра һәм бу хакта проект инициаторларына хәбәр итә.

11. Инициатив проектларны конкурс сайлап алуны үткөрү коллегиаль органга (комиссиягә) йөкләнә, аның эшчәнлеге һәм формалашу тәртибе поселок Советы карары белән билгеләнә. Коллегиаль орган (комиссия) составы жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан формалаштырыла. Шул ук вакытта коллегиаль орган (комиссия) әгъзаларының яртысы жирлек Советы тәкъдимнәре нигезендә билгеләнергә тиеш. Проект инициаторларына һәм аларның вәкилләренә конкурс сайлап алуын үткәргәндә

коллегиаль орган (комиссия) тарафыннан инициатив проектларны карауда катнашу һәм алар буенча үз позицияләрен белдерү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

12. Проект инициаторлары, тиешле муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче, гражданнар җыены, җыелышы яки конференциясе тарафыннан вәкаләтләнгән башка гражданнар, шулай ук Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән башка затлар инициативалы проектны гамәлгә ашыруны Россия Федерациясе законнарына каршы килмәгән формаларда иҗтимагый контрольдә тотарга хокуклы.

13. Җирлек башкарма комитетының инициатив проектны каравы, инициатив проектны гамәлгә ашыру барышы, шул исәптән акчаларны куллану, аны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның мөлкәт һәм (яки) хезмәттә катнашуы турында мәгълүмат, веб-адрес буенча «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникацион челтәрендә Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында дөүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнарының Бердәм «Рәсми Татарстан» порталын бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә) һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга тиеш: <http://jutaza.tatarstan.ru/>. Җирлек башкарма комитетының инициатив проектны гамәлгә ашыру нәтиҗәләре турындагы хисабы Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында «Рәсми Татарстан» дөүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә веб-адрес буенча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш: <http://jutaza.tatarstan.ru/> инициатив проектны гамәлгә ашыру тәмамланганнан соң 30 календарь көн дәвамында. Әгәр җирлекнең башкарма комитеты күрсәтелгән мәгълүматны "Интернет" мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә урнаштырырга мөмкинлекләре булмаса, күрсәтелгән мәгълүмат Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында «рәсми Татарстан» дөүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә веб-адрес буенча урнаштырыла: <http://jutaza.tatarstan.ru/>.

30 маддә. Җирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар җирлек Советы тарафыннан үз инициативасы буенча яки тиешле территориядә яшәүче гражданнар таләбе буенча җирлек советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проектының тексты һәм халык фикер алышуына чыгарылачак мәсьәләләр буенча башка материаллар халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чараларында бастырыла, торак пунктта яшәүчеләргә җибәрелә, халык белән танышу өчен мөмкин булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән игълан ителә.

3. Мәсьәләне халык фикер алышуына чыгару белән бер үк вакытта җирлек советы фикер алышу барышында килгән тәкъдимнәрне һәм искәرمәләрне карау эшен оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзи.

4. Җирлек Советы муниципаль хокукый актлар проектларын һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләрне тикшерүне тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәرمәләр торак пункт Советына җибәрелә.

6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәرمәләр җирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышу нәтижеләре турында халыкка хәбәр ителә.

31 маддә. Гражданның җирле үзидарә органнарына мөрәҗәгатьләре

1. Гражданның җирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм коллектив мөрәҗәгатьләр ясау хокукына ия.

2. Гражданның мөрәҗәгатьләре 2006 елның 02 маендагы «Россия Федерациясе гражданның мөрәҗәгатьләрен карау тәртібе турында»гы 59-ФЗ санлы Федераль закон, 2003 елның 12 маендагы «Татарстан Республикасында гражданның мөрәҗәгатьләре турында»гы 16-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртіптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданның мөрәҗәгатьләрен карау тәртібен һәм срокларын бозган өчен җирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

32 маддә. Торак пунктта яшәүчеләрнең җирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашунуның башка формалары

1. Җирлекнең әлеге Уставында каралган федераль законнар нигезендә халыкның җирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән, гражданның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Җирле үзидарәне җирлектә яшәүчеләрнең турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципнарына нигезләнә.

Җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә вазыйфаи затлары халыкка җирле үзидарә халкына турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның җирле үзидарә гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ТОРАК ПУНКТ СОВЕТЫ

33 маддә. Торак пункт Советы Җирле үзидарәнең вәкиллеке органы

1. Торак пункт Советы даими эшләүче, җирле үзидарәнең коллегиаль вәкиллеке органы булып тора.

2. «Торак пункт Советының рәсми исеме» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлегенә Советы". Кыскача вариант Иске Каразирек авыл җирлегенә Советы (алга таба торак пункт Советы).

3. Авыл җирлегенә Советының вәкаләтләре 5 ел.

4. Җирлек советы җирлек халкына хисап бирә һәм контрольдә тоталар.

5. Торак пункт Советының мөһерләре, үз атамасы белән бланклары бар.

6. Җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә җирлек бюджетында аерым юл белән карала.

34 маддә. Торак пункт Советы составы

1. Җирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайлана торган 10 депутаттан тора.

2. Жирлек советы аның составына билгелэнгән сандагы депутатларның өчтән ике өлешен сайлаганда хокуклы булып тора.

35 маддә. Авыл жирлеге Советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутатының вәкаләтләре ул сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш жирлек Советы эшли башлаган көннән туктатыла. Яңа чакырылыш поселок Советы эшен башлаган көн булып аның сайлаулардан соң беренче утырышын үткөрү көне санала.

2. Жирлек Советы депутаты азат ителмәгән нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт бурычларын үтәү белән бергә алып бара, әлеге уставта билгелэнгән очрақлардан тыш. Иске Каразирек авыл жирлегендә даими нигездә бер генә депутат эшли ала.

3. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары махсус билгелэнгән урыннарда, шулай ук ишегалды эчендәге территорияләрдә, аларны үткөрү тормышны тәэмин итү, транспорт яки социаль инфраструктура, элемтә объектларының эшчәнлеген бозмаса, жәяүлеләр һәм (яки) транспорт чараларының хәрәкәтенә комачаулау тудырмаса яки гражданның торак биналарга яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә комачауламаса, үткөрелә. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта жирлек Советы депутаты әлеге органнарда аларны үткөрү датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

4. Жирлекнең башкарма комитеты депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен махсус билгелэнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

5. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән ачык чара формасындагы очрашулары Россия Федерациясенең жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турында законнарына ярашлы рәвештә үткөрелә.

6. Жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгелэнгән ачык чара рәвешендә жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яки үткөрүгә комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка китерә.

7. Жирлек Советы депутаты статусына бәйле чиклүүләр федераль законнар белән билгеләнә.

8. Жирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав, жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

9. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шулай ук исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә үз эченә алырга тиеш:

1) эшқуарлык эшчәнлегенә белән шәхсән яки ышанычлы затлар аша шөгыльләнмәскә, шулай ук хужалык итүче субъект белән идарә итүдә катнашырга (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, бакчачылык, бакчачылык, дача кулланучылар кооперативлары, билгелэнгән тәртиптә теркәлгән күчмәсез милек ияләре ширкәте һәм профсоюз, Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләр Советы, башка берләшмәләрдән тыш) муниципаль берәмлекләр), әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса яки тәртиптә булса, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгелэнгән муниципаль хокукый акт нигезендә, аңа әлеге оешма белән идарә итүдә катнашу йөкләнмәгән;

2) депутат бурычларын объектив үтөүдө шик тудырырга мөмкин булган тәртиптөн тыелырга, шулай ук аның абруена яки поселок Советының абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы ситуацияләрдән качарга;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы булганда шәхси кызыксыну депутат бурычларын объектив үтөүгә йогынты ясый яки йогынты ясый ала торган хәлләр бу хакта жирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр конфликтыны булдырмауга яки жайга салуга юнәлдерелгән аның карарын үтәргә;

4) жирлек советында билгеләнгән жәмәгать чыгышлары кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутатлык эшчәнлегә белән бәйлә булмаган максатларда Федераль закон нигезендә аңа депутатлык бурычларын үтәү белән бәйлә рәвештә билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматларны ачмаска һәм кулланмаска;

6) депутат бурычларын үтәү сәбәпле физик һәм юридик затлардан бүләкләр (бүләкләр, акчалата бүләкләр, ссудалар, хезмәтләр, күңел ачулар, ял, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләр) алмаска.

10. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы Совет депутаты хокукы түгел:

1) эшкуарлык эшчәнлегә белән шәхсэн яки ышанычлы кешеләр аша шөгыйльләнергә;

2) коммерцияле яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга, түбәндөгә очрактардан тыш:

а) сәяси партия, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы белән түләүсез идарә итүдә катнашу, башка ижтимагый оешманың, торақ, торақ-төзелеш, гараж кооперативларының, күчәмсез милек ияләре ширкәтенә съездында (конференциясендә) яки гомуми жыелышында катнашу;

б) коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә түләүсез нигездә катнашу (сәяси партия, һөнәри берлек органы белән идарә итүдә катнашудан тыш, шул исәптән жирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы, башка ижтимагый оешманың, торақ, торақ-төзелеш, гараж кооперативларының съездында (конференциясендә) яки гомуми жыелышында катнашу, күчәмсез милек ияләре ширкәте) Россия Федерациясе субъектының югары вазыйфаи затына (Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте югары башкарма органы житәкчесе) Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә алдан хәбәр итү белән;

в) Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләре Советында, Муниципаль берәмлекләренә башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

г) муниципаль берәмлек исемнен оешманы оештыручы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру тәртибен яки муниципаль милектә булган акцияләренә (устав капиталындагы өлешләренә) идарә итү тәртибен билгеләүче муниципаль хокукий актларга ярашлы рәвештә муниципаль берәмлек оештыручы (акционер, катнашучы) булып торган оешманың идарә органнарында һәм Ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

д) федераль законнарда каралган башка очрактар;

3) Укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыйльләнергә. Шул ук вакытта укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм граждандыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

4) идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе

территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренә башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

11. Жирлек Советы депутаты 2008 елның 25 декабрәдә «Коррупциягә каршы тору турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре 2008 елның 25 декабрәдә «Коррупциягә каршы тору турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрәдә «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында»гы 230-ФЗ санлы Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категориядә затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлар (кертемнәр) булдыруны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында»гы 79-ФЗ санлы Федераль закон белән, 2003 елның 6 октябрәдә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда башкасы каралмаган булса.

12. Жирлек Советы депутаты тарафыннан коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелә торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында мәгълүматларның дәрәсләнгән һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Раисы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә югары башкарма органы житекчәсе) карары нигезендә Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

13. Әлеге маддәнең 7 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә 2008 елның 25 декабрәдә «Коррупциягә каршы тору турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрәдә «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында»гы 230-ФЗ санлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категориядә затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлары (кертемнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында»гы 79-ФЗ санлы Федераль закон белән Татарстан Республикасы Рәис (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә югары башкарма органы житекчәсе) жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә аңа карата тиешле карарны кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына яисә судка мөрәжәгать итә.

14. Жирлек Советы депутаты тәкъдим иткән керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турындагы мәгълүмат Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составындагы Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының бердәм «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация чөптәрендә веб-адрес буенча урнаштырыла: <http://jutaza.tatarstan.ru/> һәм (яки) массакүләм мәгълүмат чараларына бастырып чыгару өчен бирелә, муниципаль хокукий актлар белән билгеләнгән торақ пункт.

15. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасы, үз керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүматлар, шулай ук үз хатынының (тормыш иптәшенә) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүматлар тапшырган жирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи затына мәгълүмат мөһим түгел, 2003 елның 06 октябрәдә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ

санлы Федераль законда һәм җирлек Советы карары белән расланган тәртиптә билгеләнгән җаваплылык чаралары кулланылырга мөмкин.

36 маддә. Җирлек Советы депутатының сайлаучылар белән мөнәсәбәтләре

1. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятиеләр, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.

2. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм аларга хисап бирә.

3. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында елына бер тапкырдан да сирәгрәк үз эше турында хисап бирә, вакыт-вакыт аларны җирлек советы эше турында хәбәр итә, шулай ук сайлаучыларны кабул итә.

4. Җирлек Советы депутаты гражданның законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чараларны кабул итәргә, шул исәптән алардан килгән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, аларда булган мәсьәләләренә дәрәҗә һәм вакытында хәл итәргә ярдәм итәргә тиеш.

37 маддә. Яңа сайланган җирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш җирлек Советы беренче утырышка депутатларның билгеләнгән санының өчтән ике өлешен сайланган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырышны җирлек башлыгы чакыра.

2. Сайлаулардан соң беренче утырышны җирлек советының яңа башлыгы сайланганчы, җирлек Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

38 маддә. Торак пункт Советы компетенциясе

Торак пункт Советы компетенциясендә:

1) торак пункт уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) торак пункт территориясендә гомуми мәҗбүри кагыйдәләренә законнарга ярашлы рәвештә билгеләү;

3) җирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;

4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, аларны түләү буенча Россия Федерациясенә Салымнар һәм җыемнар турындагы законнары нигезендә ташламалар бирү;

5) торак пунктның социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;

6) муниципаль идарә итүнең һәм җирлекнең социаль-иқтисади үсешенә озак сроклы максатларын һәм бурычларын билгеләү, җирлекнең җирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән мәсьәләләр буенча стратегик планлаштыру документларын карау һәм раслау (хуплау)

7) чикләренә үзгәртү, торак пунктны үзгәртү турында инициатива тәкъдим итү;

8) җирлек Советы депутатларын сайлауны билгеләү һәм җирлек Советы депутатларын сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;

9) җирле референдумны билгеләү;

10) җирлек башлыгын сайлау;

11) җирлек башлыгының аның эшчәнлегенә нәтиҗәләре, Башкарма комитет эшчәнлегенә һәм муниципаль берәмлек башлыгы карамагындагы башка җирле үзидарә органнары турында, шул исәптән җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләренә хәл итү турында еллык хисапларын тыңлау;

12) Татарстан Республикасы Ютазы район Советына җирлек Советы депутатларын арасынан җирлек вәкилен сайлау;

13) жирлекнең башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;

14) чикләргә үзгәртү, торак пунктны үзгәртеп кору, торак пункт Советы депутатын чакыртып алу мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;

15) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

16) жирлекнең муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аның белән идарә итү тәртибен, шул исәптән федераль законнарда ярашлы рәвештә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; жирлек Советы килешүе буенча яки раслаганнан соң читләштерелгән муниципаль милек төрләре исемлеген билгеләү;

17) муниципаль предприятиеләрне булдыру, үзгәртеп кору һәм бетерү, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләргә башкару турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;

18) муниципаль-ара хезмәттәшлек оешмаларында торак пунктның катнашу тәртибен билгеләү;

19) жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягынан тәмин итү тәртибен билгеләү;

20) жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары жирле эһәмияттәгә мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен үтәүне контрольдә тоту;

21) жирлек башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул итү;

22) жирлекнең территориаль планлаштыру документларын, шәһәр төзелеше проекткауның жирле нормативларын, жирдән файдалану һәм жирлек территориясендә төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясә Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

23) «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә жирле үзидарә органнары белән Россия Федерациясә Бюджет кодексы нигезендә жирлек бюджетыннан «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлеге бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны гамәлгә ашыру турында килешү төзү турында карарлар кабул итү;

24) торак пункт территориясендәгә урамнарны һәм торак пунктларның башка өлешләрен атау һәм үзгәртү мәсьәләләргә хәл итү;

25) территориаль ижтимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

26) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерцияле булмаган оешмалар булдыру турында карарлар кабул итү;

27) үз массакуләм мәгълүмат чараларын оештыру;

28) торак пункт Уставы һәм торак пункт Советы карарлары аңлатмасы;

29) жирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча башка карарлар кабул итү;

30) сайлап куелган вазыйфаи затларга, жирлекнең сайлап куелган органнары әгъзаларына, жирлек Советы депутатларына, муниципаль хезмәткәрләргә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләргә һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру;

31) торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләргә раслау;

32) жирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларга таләпләр Россия Федерациясә Хөкүмәтә тарафыннан билгеләнә;

33) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләрнең вәкиллеке органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Жирлек советы жирлек башлыгының аның эшчәнлегенә нәтижеләре, жирлек башкарма комитеты һәм жирлек башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык хисапларын тыңлый.

39 маддә. Авыл жирлегенә Советының эш тәртибе

1. Авыл жирлегенә Советының эш тәртибенә әлеге устав һәм авыл жирлегенә Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының ким дигәндә 50 проценты катнашса, хокуклы.

4. Жирлек советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәгрәк үткөрелми. Чираттан тыш утырышлар жирлек башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлешенә буенча чакырыла.

5. Совет утырышларын авыл жирлегенә башлыгы чакыра. Жирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибенә турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш уздырылганчы бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Авыл жирлегенә Советы утырышлары ачык һәм ачык үткөрелә. Авыл жирлегенә Советының ачык утырышларында авылның теләсә кайсы кешесенә катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очракларда, жирлек Советы ябык утырыш үткөрү турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда жирлек Советы чакырган затлар гына, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш протоколы алып барыла. Утырыш протоколына утырышның датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүмат кертелә, каралган барлык мәсьәләләр санап чыгарыла һәм тавыш бирү нәтижеләренә күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Жирлек советы утырышы протоколына кул куелгач, жирлек башлыгы аның белән жирлекнең теләсә кайсы кешесенә таныша ала.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутатның бер тавышы бар. Авыл жирлегенә Советы депутаты тавыш бирү хокукын үзе гәмәлгә ашыра. Торак пункт Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Һәр төр тавыш бирүне куллану очраклары әлеге устав, торак пункт Советы Регламенты белән билгеләнә.

Жирлек башлыгы һәм аның урынбасары булмаганда, Совет утырышын өлкән яшьтәге депутат ача һәм алып бара.

40 маддә. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыруны жирлек башлыгы башкара.

2. Жирлек Советы Регламентына ярашлы рәвештә, жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләргә алдан карау һәм эзерләү өчен депутатлар арасынан, жирлек башлыгынан тыш, даими яки вакытлы комиссияләр оештырылырга, (яки) жирлек советы эшчәнлегенә төп юнәлешләргә буенча әлеге мәсьәләләргә эзерләү өчен җаваплы депутатлар билгеләнергә мөмкин. Депутат ике даими комиссиядә генә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программаларны, жирлек Советы карарлары проектларын эзерләү, жирлек Советы Регламенты нигезендә жирлек башлыгының хокукый акты нигезендә

жирлек Советы карамагына кертелгән мөһим мәсьәләләрне тикшерү өчен депутатлар, жирлек башкарма комитеты, ижтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

41 маддә. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләренә гамәлгә ашыру

1. Жирлек советы жирлек советы кабул иткән әлеге Устав нигезләмәләренәң үтәлешен, жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын, жирлекне үстерү программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, жирлек Советы карары белән депутатлар арасыннан күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзелергә мөмкин.

3. Законнарга ярашлы рәвештә, жирлек Советы инициативасы буенча жирлек башлыклары жирлек бюджеты акчаларын максатчан куллануны, муниципаль милекне нәтижәле куллануны тикшерә (ревизияли) ала. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитик чараларны үткәру тәртибе «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенәң Контроль-хисап органы турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Жирлекнең башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, әгәр закон белән башкача билгеләнмәгән булса, жирлек Советы, жирлек Советы депутаты мөрәжәгатә буенча жирлек Советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча сорала торган мәгълүмат бирергә, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозган очракта хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Жирлек советы, контроль функцияләрен башкарып, жирлек Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-идарә итү эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

42 маддә. Муниципаль район Советына жирлек вәкилен сайлау

1. Жирлек вәкиле яшерен тавыш бирү юлы белән жирлек Советы депутатлары арасыннан Татарстан Республикасы Ютазы район Советына сайлана.

2. Сайланган кандидат дип санала, аның өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан артыгы тавыш биргән.

43 маддә. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) жирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;

2) 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 73 маддәсендә каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча торак пункт Советын тарату;

3) Татарстан Республикасы Югары судының жирлек Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турында карары үз көченә кәргән очракта, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруына бәйле рәвештә;

4) торак пункт үзгәртеп корылган очракта, шулай ук торак пункт бетерелгән очракта;
5) жирлек чикләре үзгәрү нәтижәсендә жирлек сайлаучылары саны 25 проценттан артыкка арткан очракта;

6) гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителгән муниципаль хокукый акты чыгару срогын бозган очракта.

2. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы 67-ФЗ санлы Федераль закон белән билгеләнгән сроктарда үткөрелә.

44 маддә. Жирлек Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар жирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының кимендә яртысы күләмендә кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы күрсәтелә алмый:

1) жирлек Советы сайлангандан соң беренче ел дәвамында;

2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау чорында;

3) жирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирүне уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа рәхсәтнең сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да өстәлергә мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үзтаркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек Советы яки жирлек башлыгы карары буенча жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә халык тыңлауларына чыгарылырга мөмкин.

5. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карауның дөвәмлылыгы жирлек Советы депутатларының һәм жирлек кешеләренең үз-үзләрен таркату инициативасын һәрьяклап һәм объектив тикшерү мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турындагы карар үз-үзен тарату турындагы инициативаны чыгарган көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынан яшерен тавыш бирү юлы белән өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Жирлек Советы үз-үзен таркату турында тәкъдим кире кагылган очракта, кабат инициатива, үз-үзен таркату турында тәкъдим үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк күрсәтелергә мөмкин.

45 маддә. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очрактарда вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкалар;

3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;

5) аңа карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;
6) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
7) Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокукы, чит дөләт гражданлыгы яисә Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе нигезендә Россия Федерациясе гражданы йә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисә чит ил гражданы, әгәр Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә башкача каралмаган булса, җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокукы;

8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;

9) тиешле җирле үзидарә органы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны алыштыра торган альтернатив граждан хезмәтенә юллама;

11) әлегә Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Әлегә маддәнең 1 өлешендәге 1-7, 10 һәм 11 пунктларында күрсәтелгән очракларда җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар җирлек Советы тарафыннан кабул ителә, анда җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату көне билгеләнә.

3. 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда билгеләнгән чикләүләргә үтәмәгән очракта, җирлек Советы депутаты вәкаләтләргә вакытыннан алда туктатыла.

4. Депутат нигезле сәбәпләрсез җирлек Советының барлык утырышларында алты ай рәттән депутат булмаган очракта, җирлек Советы депутаты вәкаләтләргә җирлек Советының вакытыннан алда туктатыла.

5. Җирлек Советының җирлек депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы карары вәкаләтләргә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән алып 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, ә бу нигез җирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килгән очракта, - мондый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.

6. Рәис Татарстан Республикасы Дөләт Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләргә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн әлегә гаризаны җирлек Советына кергән көн була.

7. Әлегә маддәнең 1 өлешендәге 8 пунктында каралган очракта җирлек Советы депутаты вәкаләтләргә чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләргә рәсми басылып чыккан көннән җирлек Советы депутаты туктатыла.

8. Әлегә маддәнең 1 өлешендәге 9 пунктында каралган очракта җирлек Советы депутаты вәкаләтләргә җирлек Советы вәкаләтләргә вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

IV бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

46 маддә. Жирлек башлыгы - җирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Жирлек башлыгы - җирлекнең иң югары вазыйфаи заты.
2. Жирлек башлыгы җирлек советы тарафыннан сайлана.
3. Жирлек башлыгы бер үк вакытта җирлек советын һәм җирлекнең башкарма комитетын җитәкли.

4. Жирлек башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы - «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге башлыгы (Иске Каразирек авыл жирлеге башлыгы) (алга таба - жирлек башлыгы).

5. Вазыйфасы буенча жирлек башлыгы Татарстан Республикасы Ютазы район Советы депутаты булып тора.

47 маддә. Жирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Жирлек башлыгы яңа сайланган жирлек советының беренче утырышында жирлек Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана, әгәр жирлек Советы тавыш бирү тәртибен башка билгеләмәсә, жирлек Советы вәкаләтләре срогына.

Жирлек башлыгын сайлау жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән жирлек, иҗтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Раиса халкы тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

2. Әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан артыгы тавыш бирсә, жирлек Советы депутаты сайланган жирлек башлыгы булып санала.

3. Сайланганнан соң, жирлек башлыгы түбәндәге антны бирә:

"Иске Каразирек авыл жирлеге башлыгы вазифасына керешкәндә, ант итәм - муниципаль берәмлек уставы белән бирелгән вәкаләтләребезне тормышка ашырганда, муниципаль берәмлек өчен бүгенге һәм киләчәк буыннар алдында җаваплылыгыбызны аңлап, Россия Федерациясә Конституциясен, федераль законнарны, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм Татарстан Республикасы законнарын, муниципаль берәмлек Уставын төгәл үтәргә, муниципаль берәмлек халкының хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен хөрмәт итәргә, сакларга һәм якларга, тарихи традицияләрне хөрмәт итеп, гражданлык килешүенә һәм икътисади потенциалын арттыруга омтылырга, үз бурычларыңны намус белән үтәү, муниципаль берәмлекнең чәчәк атуы һәм аның барлык халкы файдасына намуслы.

4. Жирлек Советы вәкаләтләре срогы тәмамланганнан соң, жирлек башлыгы билгеләнгән тәртиптә жирлекнең яңа башлыгы сайланганчы, жирлек эшчәнлегә белән җитәкчелек итүне дәвам итә.

48 маддә. Торак пункт башлыгы статусы

1. Авыл жирлеге башлыгы даими нигездә эшли.

2. Жирлек башлыгы Татарстан Республикасы Ютазы район Советында даими нигездә алыштырыла торган вазыйфага сайланган очракта, ул жирлек башлыгы вәкаләтләрен бушатылмаган нигездә башкара.

3. Жирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә жирлек халкына һәм жирлек советына контрольдә тотыла һәм хисап бирә.

4. Жирлек башлыгы жирлек советына үз эшчәнлегә нәтижәләре, жирлекнең башкарма комитеты һәм аңа буйсынган башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегә нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык хисаплар тапшыра.

5. Авыл жирлеге башлыгы хокуклы түгел:

1) эшқуарлык эшчәнлегә белән шәхсән яки ышанычлы кешеләр аша шөгыйльләнергә;

2) коммерцияле яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга, түбәндәге очрақлардан тыш:

а) сәяси партия, һөнәри берлек органы, шул исәптән җирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы белән түләүсез идарә итүдә катнашу, башка ижтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, күчемсез милек ияләре ширкәтенең съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашу;

б) коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә түләүсез нигездә катнашу (сәяси партия, һөнәри берлек органы белән идарә итүдә катнашудан тыш, шул исәптән җирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы, башка ижтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашу, күчемсез милек ияләре ширкәте) Россия Федерациясе субъектының югары вазыйфаи затына (Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте югары башкарма органы җитәкчесе) Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә алдан хәбәр итү белән;

в) Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләре Советында, Муниципаль берәмлекләренең башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

г) муниципаль берәмлек исемнән оешманы оештыручы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру тәртибен яки муниципаль милектә булган акцияләрне (устав капиталындагы өлешләрне) идарә итү тәртибен билгеләүче муниципаль хокукий актларга ярашлы рәвештә муниципаль берәмлек оештыручы (акционер, катнашучы) булып торган оешманың идарә органнарында һәм Ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

д) федераль законнарда каралган башка очраklar;

3) Укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыйльләнергә. Шул ук вакытта укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

4) идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

6. Җирлек башлыгы 2008 елның 25 декабрәндәге «Коррупциягә каршы торы турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш. Җирлек башлыгының вәкаләтләре 2008 елның 25 декабрәндәге «Коррупциягә каршы торы турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрәндәге «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында»гы 230-ФЗ санлы Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачуны һәм счетлар (кертәмнәр) булдыруны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында»гы 79-ФЗ санлы Федераль закон белән, 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда башкасы каралмаган булса.

49 маддә. Җирлек башлыгының вәкаләтләре

Торак пункт башлыгы:

1) башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә торак пунктны тәкъдим итә, ышанычсыз торак пункт исеменнән эш итә;

2) жирлек уставында билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм аларны игълан итә;

3) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә, жирлек Советының чираттан тыш сессиясен чакыруны таләп итәргә хокуклы;

4) бер башлылык принципларында жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегенә житәкчелек итә һәм жирлекнең башкарма комитеты аның компетенциясенә кергән вәкаләтләргә үтәү өчен шәхси җаваплылык тотат;

5) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга, шулай ук жирлек Советы утырышларының протоколларына кул куя һәм аларны игълан итә;

6) жирлек Советы эшендә җәмәгатьчелек фикерен исәпкә алу һәм ачыклыкны тәэмин итү буенча чаралар күрә һәм халыкны жирлек советы эшчәнлегенә турында даими рәвештә хәбәр итә;

7) атнага бер тапкырдан да сирәгрәк гражданнырны шәхси кабул итүне гәмәлгә ашыра, гражданнырның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;

8) жирлекнең акчалары, шул исәптән жирлек Советының эшчәнлеген тәэмин итү һәм тоту өчен акчалар белән идарә итә, жирлекнең расланган бюджетына ярашлы рәвештә, банк учреждениеләрендә жирлекнең бюджет һәм башка счетларын ача һәм яба;

9) закон һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә гражданнырның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гәмәлгә ашыру буенча жирлек советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

10) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында хисапларны тәкъдим итә;

11) жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясе проектны жирлек Советы каравына тәкъдим итә;

12) жирлек Советы раславына жирлек башкарма комитеты структурасы проектны кертә, жирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен хезмәткәрләргә чик саны һәм хезмәт хакы фонды тарафыннан билгеләнгән расланган структурага ярашлы рәвештә раслый;

13) жирлек башкарма комитетының муниципаль хезмәткәрләрен һәм башка хезмәткәрләрен билгели һәм вазифаларыннан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга карата дәрәжәләргә һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;

14) жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гәмәлгә ашыруны гәмәлгә ашыра һәм (яки) тәэмин итә, аларның үтәлеше өчен шәхси җаваплылык тотат; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү өчен тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гәмәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

15) жирлек советына үз эшчәнлегенә нәтижәләргә, жирлекнең башкарма комитеты һәм аңа буйсынган башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәләргә, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык хисаплар тапшыра;

16) дәүләт һәм башка органнарда торак пункт мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, торак пункт исеменнән судка гариза бирә, ышаныч кәгазьләргә бирә;

17) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләргә, шулай ук әлеге устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләргә гәмәлгә ашыра.

50 маддә. Жирлек башлыгы урынбасары

1. Жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек Советы депутатлар арасынан жирлек башлыгы урынбасары сайлана.

2. Әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш бирсә, жирлек башлыгы урынбасары итеп сайлана.

3. Жирлек башлыгы урынбасары жирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә ярашлы рәвештә функцияләргә башкара, жирлек башлыгы йөкләмәләрен үти, ә ул вакытлыча булмаганда (авыру яки ялга чыгу сәбәпле) яки үз бурычларын үтәү мөмкинлеген булмаганда яки суд карары буенча аңа карата процессуаль мәжбүри чараларны сак астына алу яки вазифасынан вакытлыча читләштерү рәвешендә кулланганда жирлек башлыгы вазыйфаларын башкара торак пунктлар.

4. Жирлек башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.

5. Жирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге уставның 51 маддәсендә каралган нигезләр буенча вакытынан алда туктатыла.

6. Жирлек башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта жирлек башлыгы инициативасы буенча яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешенән ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителгән жирлек Советы карары буенча вазифасынан чакырылырга мөмкин. Жирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турында карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

7. Авыл жирлеген башлыгының урынбасары:

1) эшқуарлык эшчәнлеген белән шәхсән яки ышанычлы кешеләр аша шөгыльләнәргә;

2) коммерцияле яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга, түбәндәгеләр очрактан тыш:

а) сәясәт партия, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы белән түләүсез идарә итүдә катнашу, башка иҗтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, күчмәсез милек ияләре ширкәтенең съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашу;

б) коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә түләүсез нигездә катнашу (сәясәт партия, һөнәри берлек органы белән идарә итүдә катнашудан тыш, шул исәптән жирле үзидарә органында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы, башка иҗтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашу, күчмәсез милек ияләре ширкәте) Россия Федерациясе субъектының югары вазыйфаи затына (Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте югары башкарма органы җитәкчесе) Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә алдан хәбәр итү белән;

в) Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләре Советында, Муниципаль берәмлекләрен башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

г) муниципаль берәмлек исемнен оешманы оештыручы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру тәртибен яки муниципаль милектә булган акцияләргә (устав капиталындагы өлешләргә) идарә итү тәртибен билгеләүче муниципаль хокукый актларга ярашлы рәвештә муниципаль берәмлек оештыручы (акционер, катнашучы) булып торган оешманың идарә органнарында һәм Ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

д) федераль законнарда каралган башка очрактар;

3) Укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шул ук вакытта укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

4) идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

6. Жирлек башлыгы урынбасары 2008 елның 25 декабрдәге «Коррупциягә каршы көрәш турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш. Жирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре 2008 елның 25 декабрдәге «Коррупциягә каршы көрәш турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль законда, 2012 елның 3 декабрдәге «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затлар һәм аларның керемнәренә башка затлар чыгымнарының туры килүен тикшереп торы турында»гы 230-ФЗ санлы Федераль законда, 2013 елның 7 маендагы «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмләр) ачуны һәм счетлары (кертәмләр) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында»гы 79-ФЗ санлы Федераль законда билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны, бурычларны үтәмәгән очракта, 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законда башкасы каралмаган булса, вакытыннан алда туктатыла.

51 маддә. Авыл жирлегә башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Авыл жирлегә башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләгә белән отставкага китү;

3) 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 74.1 статьясына ярашлы рәвештә отставкага жиберү;

4) 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон статьясына ярашлы рәвештә вазифасыннан китүләргә;

5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;

9) Россия Федерациясе гражданлыгын яки чит ил дәүләте гражданлыгын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил дәүләте гражданлыгы (гражданлыгы) булу яисә Чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ Россия Федерациясе гражданы яисә Россия Федерациясе халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланьрга хокукы чит ил гражданы булырга хокукы, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

10) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;

11) сәламәтлек торышы буенча муниципаль берәмлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра алмауның суд тәртибендә билгеләнгән;

12) муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 13 маддәсенең 3, 3.1-1, 3.2, 4 – 5, 6.2 пунктлары нигезендә, шулай ук муниципаль берәмлек юкка чыгарылган очракта;

13) шәһәр округы белән берләшү сәбәпле, торак пунктның муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

14) муниципаль берәмлек чикләре үзгәрү яки шәһәр округы белән берләшү нәтижәсендә муниципаль берәмлек сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы.

2. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аңа карата сак астына алу яки вакытлыча вазифасыннан читләштерү рәвешендә процессуаль мәжбүри чаралар кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен җирлек башлыгы урынбасары башкара.

3. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта муниципаль сайлауларда сайлана торган җирлек башлыгын сайлау 2002 елның 12 июнендәге «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы 67-ФЗ санлы Федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткөрелә.

4. Әгәр вәкаләтләре җирлек башлыгын вазифасыннан азат итү турындагы Татарстан Республикасы Раисының (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә югары башкарма органы җитәкчесе) хокукый акты нигезендә яисә җирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы җирлек Советы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган җирлек башлыгы өлеге хокукый акты яисә карарны суд тәртибендә шикаять итсә, муниципаль сайлауларда сайлана торган җирлек башлыгын вакытыннан алда сайлау суд карары кәргәнчә билгеләнә алмый законлы көч.

5. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлек Советы тарафыннан үз составында яки конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайланган җирлек башлыгын сайлау мондый вәкаләтләр туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча башкарыла.

Шул ук вакытта, әгәр җирлек Советының вәкаләтләре срогы тәмамлануга алты айдан да азрак вакыт калса, җирлек башлыгын җирлек Советы составынан сайлау яңа сайланган җирлек советының беренче утырышында, ә җирлек башлыгын конкурс нәтижәләре буенча конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайлау җирлек советы сайланган көннән алып өч ай дәвамында хокукый составта башкарыла.

6. Әгәр вәкаләтләре Татарстан Республикасы Югары Раисының (Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте югары башкарма органы җитәкчесе) җирлек башлыгын вазифасыннан азат итү турындагы хокукый акты нигезендә яисә җирлек башлыгын отставкага жибәрү турындагы җирлек Советы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган җирлек башлыгы өлеге хокукый акты яисә карарны суд тәртибендә шикаять итсә, җирлек Советы җирлек Советы тарафыннан үз составында яки арасынан сайлана торган җирлек башлыгын сайлау турында Карар кабул итәргә хокуклы түгел кандидатлар, конкурс нәтижәләре буенча конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән, суд карары законлы көченә кәргәнчә.

7. Җирлек башлыгы урынбасары булмаган очракта, җирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытлыча җирлек Советы депутаты башкара, ул җирлек Советының якин утырышында башка депутатлар, депутатларның инициатив төркемнәре тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайлана.

52 маддә. Ышаныч югалту сәбәпле муниципаль вазифаларны биләүче затларны эштән азат итү (вазифадан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, федераль конституцион законнарда, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә, ышаныч югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:

1) кешенең федераль законнарда билгеләнгән очрақлардан тыш, аның ягы булган мәнфәгатьләр конфликтны булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрмәве;

2) кешенең үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре, шулай ук үз хатынының (иренең) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве, федераль законнарда билгеләнгән очрақлардан тыш, тулы булмаган белешмәләр бирүе яки федераль законнарда башкача билгеләнмәгән очракта дәрәс булмаган белешмәләр бирүе;

3) кешенең түләүле нигездә коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә катнашуы, федераль закон белән билгеләнгән очрақлардан тыш;

4) кешенең эшқуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыруы;

5) әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керүе.

2. Үз карамагындагы затның мәнфәгатьләр конфликтна китерә яки китерергә мөмкин булган шәхси мәнфәгатьләре барлыкка килүе турында белгән муниципаль вазыйфаны биләүче зат, шулай ук Россия Федерациясе дәүләт вазыйфасын, Россия Федерациясе субъекты дәүләт вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны биләүче зат конфликтны булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча чаралар күрмәгән очракта, ышанычын югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш аның яклы кешесе булган мәнфәгатьләр, очрақлардан тыш, федераль законнар белән билгеләнгән.

3. Коррупциячел хокук бозу кылган өчен ышанычны югалтуга бәйле рәвештә муниципаль вазыйфаны биләүче затка карата куллану турындагы белешмәләр 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 15 статьясында каралган ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителгән затлар реестрына кертелә.

V бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

53 маддә. Жирлекнең башкарма комитеты җирлекнең җирле үзидарә башкарма-идарә органы

1. Жирлекнең башкарма комитеты җирле үзидарәнең башкарма-идарә итү органы булып тора.

2. Жирлекнең башкарма комитетының рәсми исеме муниципаль берәмлекнең башкарма комитеты Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлегенә. Кыскача вариант "Иске Каразирек авыл җирлегенә башкарма комитеты" (алга таба авыл җирлегенә башкарма комитеты).

3. Жирлекнең башкарма комитеты җирлек советына һәм җирлек халкына хисап бирә һәм контрольдә тота.

4. Авыл җирлегенә башкарма комитетының мөһерләре, үз исемнәре белән бланклары бар.

5. Жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә җирлек бюджетында аерым юл белән карала.

54 маддә. Торак пунктның Башкарма комитеты структурасы

1. Жирлекнең башкарма комитеты структурасы жирлек башлығы тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.

2. Жирлек башкарма комитеты структурасына жирлек башлығы, жирлек башкарма комитеты житәкчесе урынбасары (секретарь), жирлек Башкарма комитетының башка вазифалы кешеләре керә.

55 маддә. Башкарма комитетның вәкаләтләре

1. Башкарма комитет:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәп өлкәсендә:

- жирлек бюджеты проектын, жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясе проектын эшләүне тәмин итә;

- жирлек бюджетын үтәүне тәмин итә, жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясен үтәүне оештыра;

- жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап әзерли, жирлекнең социаль-икътисади үсеше стратегиясен үтәү турында хисаплар әзерли;

- жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын билгеләүче статистик күрсәткечләр жыюны һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына бирүне оештыра;

- жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән мәсьәләләр буенча стратегик планлаштыру документларын эшләүне һәм гамәлгә ашыруны тәмин итә;

- торак пункт Советы тарафыннан расланган (хупланган) стратегик планлаштыру документларын гамәлгә ашыруны мониторинглау һәм контрольдә тоту;

2) муниципаль милек белән идарә итү, торак пункт территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- жирлекнең муниципаль милеккә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, боерык бирү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- жирлек Советы карары белән билгеләнгән очрақларда жирлек Советына муниципаль милекне читләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм килештерүгә (раслауга) кертә;

муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән торак пунктның икътисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр тәзи; торак пункт территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- жирлек советы билгеләгән тәртип буенча муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тәзи, аларның эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслай, муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә аларның житәкчеләрен билгели һәм биләгән вазифаларыннан азат итә;

- муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыра; торак пунктны төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция житештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль - мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү, моның өчен каралган үз матди һәм финанс чараларын кулланып башка эшләрне башкаруга заказчы булып тора;

- авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итә, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

3) территорияль планлаштыру, жирне һәм башка табигый ресурсларны куллану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә, жирлекнең генераль планы проектын һәм жирлекнең башка шәһәр төзелеше документациясе проектларын эшли һәм жирлек советын раслауга кертә, аларны гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

жирләрне резервлау һәм муниципаль ихтыяжлар өчен жир участкаларын тартып алуны гамәлгә ашыра;

- жирлек чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра,

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда биналарны, корылмаларны тикшерә һәм мондый тикшерүләр барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирә;

шәхси торак төзелеше объектын яки бакча йортын төзү яки реконструкцияләү турында белдерүдә күрсәтелгәннәрнең туры килүе турында хәбәр итүләр жиберә (алга таба - планлаштырыла торган төзелеш турында хәбәрнамә) индивидуаль торак төзелеше объекты яки бакча йорты параметрларының билгеләнгән параметрларына һәм индивидуаль торак төзелеше объектын яки бакча йортын жир участогында урнаштыруның рәхсәт ителүенә, планлаштырыла торган төзелеш турында белдерүдә күрсәтелгән индивидуаль торак төзелеше объекты яки бакча йорты параметрларының билгеләнгән параметрларга һәм (яки) шәхси торак төзелеше объектын яки бакча йортын жир участогында урнаштыруның рәхсәт ителмәве, төзелгән яки реконструкцияләнгән шәхси торак төзелеше яки бакча йорты объектларының торак пункт территорияләрендә урнашкан жир кишәрлекләрендә индивидуаль торак төзелеше объектларын яки бакча йортларын төзегәндә яки реконструкцияләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы закон таләпләренә туры килмәве яки туры килмәве турында хәбәрнамәләр;

- Россия Федерациясенәң гражданлык законнары нигезендә үз белдеге белән төзелешне сүтү турында карарлар, үз белдеге белән төзелешне сүтү яки аны рәхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларына, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләүгә, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренә, территорияне планлаштыру буенча документациягә яки федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә туры китерү турында карарлар кабул итә;

максатчан билгеләнеше буенча кулланылмый торган яки Россия Федерациясе законнарын бозып кулланыла торган жир участогын алу турында карарлар кабул итә;

үз белдеге белән төзелгән бинаны сүтә яки демонтажлый яки Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда аны билгеләнгән таләпләргә туры китереп китерә;

муниципаль милектә булган жирләрне рациональ файдалануны һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;

муниципаль урман контролен гамәлгә ашыра;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнары бозучы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның гамәлләре турында хәбәр итә;

Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен, халыкны аларны куллануны чикләү турында мөгълүмат бирүне гамәлгә ашыра;

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда биналарны, корылмаларны тикшерә һәм мондый тикшерүләр барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирә.

4) Төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- халыкны элемтә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- адреслашу объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жириле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, гамәлдән чыгару, мөгълүматны Дәүләт адреслы челтәрендә урнаштыру реестрлар;

торак пунктлар чикләрендә жириле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итә, шул исәптән парковкалар (парковка урыннары) булдыру һәм эшләвен тәэмин итә;

халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү һәм торак пункт чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру өчен шартлар тудыра;

5) торак өлкәсендә:

- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтаж гражданны билгеләнгән тәртиптә исәпкә ала;

- торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарны торак биналарга күчерү турында билгеләнгән тәртиптә карарлар кабул итә, торак биналарны үзгәртеп коруны һәм үзгәртеп планлаштыруны килештерә, билгеләнгән тәртиптә муниципаль торак фондының торак биналарын яшәү өчен яраксыз дип таный;

- торак пунктта яшәүче һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаж аз керемле гражданны торак законнары нигезендә торак биналар белән тәэмин итә;

6) авыл хужалыгы һәм эшмәкәрлекне үстерү өлкәсендә:

авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра, Кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

7) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм халыкка башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

торак пункт чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыра;

халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;

халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, торак пункт китапханәләренең китапханә фондларын тулыландыруны һәм саклауны тәэмин итүне оештыра;

ял оештыру һәм авыл халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

торак пункт территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыра, торак пунктта рәсми физкультура-сәламәтләнדרү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыра;

торак пунктта яшәүчеләрнең күпләп ял итү өчен шартлар тудыра һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыра, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәэмин итә;

ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм жириләү урыннарын тәэмин итә;

- энергияне сак тоту һәм энергетик нәтижәлелекне арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны тормышка ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күпфатирлы йортларны энергетик тикшерү үткөрүне оештыра, энергияне сак тоту һәм энергетик нәтижәлелекне арттыру турындагы законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә;

- 2010 елның 27 июлендәге «Жылылык белән тәэмин итү турында»гы 190-ФЗ санлы Федераль закон белән каралган жылылык белән тәэмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- 2011 елның 07 декабрендәге «Су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу турында»гы 416-ФЗ санлы Федераль законда каралган су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

жирлекнең коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын эшли һәм раслый, аларга таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;

8) төзекләндерү өлкәсендә:

каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлекне оештыруда катнаша;

торақ пункт территориясен төзекләндерүне оештыра, торақ пункт Советы карары белән расланган төзекләндерү кагыйдәләренә ярашлы;

- төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыра, аның предметы булып торақ пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларына һәм күрсәтелә торган хезмәтләргә ирешү мөмкинлеген тәэмин итү таләпләрен үтәү тора,

шәһәр урманнарын, торақ пунктлар чикләрендә урнашкан аеруча саклана торган табигый территорияләр урманнарын куллануны, саклауны, яңадан үрчәтүне оештыра;

9) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:

- торақ пункт территориясендә законнарын, дөүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларын үтәүне, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;

- дөүләт хакимияте органнары һәм дөүләт вазыйфаи затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның жирле үзидарә хокукларын бозучы актларын билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судында шикаять итә;

- торақ пункт чикләрендә гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;

- торақ пунктлар чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткөрүне тәэмин итә;

- жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтүне, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;

территориаль оборона һәм гражданның оборонасы, халыкны һәм торақ пункт территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чараларны оештыра һәм гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

- гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыруны тәэмин итә;

үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында вакытында хәбәр итүне һәм мәгълүмат бирүне тәэмин итә;

торақ пункт территориясендә авария-коткару хезмәтләре һәм (яки) авария-коткару формираниеләре эшчәнлеген оештыра, тәэмин итә;

- су объектларында кешеләрнең иминлеген тәэмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткөрүне оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

жыелышлар, митинглар, урам йөрешлөре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткөрү, спорт, тамаша һәм башка массакуләм ижтимагый чаралар оештыру белән бәйлә законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук торак пункт территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижеләрен минимальләштерүдә һәм (яки) бетерүдә катнаша;

- торак пункт чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыра;

- жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затларының, жирле үзидарәнең сайлап куелган органнары әгъзаларының, жирлек Советы депутатларының, муниципаль хезмәткәрләренең һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең һөнәри белемнәрен һәм өстәмә һөнәри белемнәрен оештыра, муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыра;

- торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен махсус билгеләнгән урыннары билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели;

10) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләр өлкәсендә:

- Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны тәэмин итә (алга таба-торак пункт милләткәгә мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре), торак пункт территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәгә мәдәни халык объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау;

жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыра, торак пунктта халык сәнгать кәсепләрен саклау, торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыра;

торак пункт территориясендә урнашкан муниципаль музейларны тотуны тәэмин итә;

- торак пунктта балалар һәм яшьләр белән эшләр буенча чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра;

11) жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларын исәпкә ала һәм тиешле файдалануны тәэмин итә;

- тапшырылган дөүләт вәкаләтләрен тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- жирлек Советы карарларына ярашлы рәвештә, жирлекнең жирле үзидарә органнары карамагындагы Матди ресурслардан һәм финанс чараларынан үзенә тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны тәэмин итә

12) башка вәкаләтләр:

- жирлек Советы эшчәнлеген оештыру, хокукий, мөгълүмати, матди-техник һәм башка тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

торак пунктның архив фондын формалаштыруны тәэмин итә;

үз вәкаләтләре чикләрендә федераль законнарда ярашлы рәвештә халыкара һәм тышкы икътисади элементләргә гамәлгә ашыра;

- жирле  һәмиятт ге м сь л л рне х л ит  максатларында гражданны торак пункт  чен социаль  һәмиятле эшл рне (шул ис пт н дежурлыктарны) ирекле нигезд  башкаруға ж леп ит  турында Карар кабул ит  һ м аларны  тк р не оештыра;

- муниципаль хезм тл р реестрын формалаштыру һ м алып бару т ртибен билгели;

жирле  һәмиятт ге м сь л л р буенча башка в кал тл рне гам лг  ашыра, законнар,  леге Устав, жирлек Советы карарлары бел н жирлек советы яки башка жирле  зидар  органнары компетенциясен  кертелг н в кал тл рд н тыш.

2. Жирлекнең башкарма комитеты Муниципаль контрольне гам лг  ашыруға в кал тле орган булып тора.

Муниципаль контроль  лк сенд ге башкарма комитетның в кал тл рен  т б нд гел р кер :

1) Тиешле территорияд  муниципаль контроль оештыру һ м гам лг  ашыру. Муниципаль контроль т рл ре һ м аларны гам лг  ашыруға в кал тле жирле  зидар  органнары исемлеге муниципаль бер млекнең в киллекле органы билгел г н т ртипт  алып барыла;

2) жирле  зидар  органнарына гам лг  ашыру в кал тл ре бирелг н т б к д л т контролен (к з тчелеген) оештыру һ м гам лг  ашыру;

3) тиешле эшч нлек  лк л ренд  муниципаль контрольне гам лг  ашыруның административ регламентларын эшл у, Россия Федерациясе субъектлары башкарма хакимиятенең в кал тле органнары тарафыннан раслана торган типовой административ регламентлар, жирле  зидар  органнарына гам лг  ашыру в кал тл ре бирелг н т б к д л т контролен (к з тчелеген) гам лг  ашыруның административ регламентларын эшл у. К рс телг н административ регламентларны эшл у һ м кабул ит  Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актларында билгел нг н т ртипт  башкарыла;

4) авыл жирлекл ренд  жирле  зидар нең в кал тле органнары тарафыннан гам лг  ашырыла торган муниципаль контрольд н тыш, к рс ткечл ре һ м методикасы Россия Федерациясе Х к м те тарафыннан расланган тиешле эшч нлек  лк л ренд  муниципаль контрольнең н тиж лелеген мониторинглауны оештыру һ м  тк р ;

5) Россия Федерациясе субъектларының федераль законнарында, законнарында һ м башка норматив хокукый актларында каралган башка в кал тл рен гам лг  ашыру.

2008 елның 26 декабрд ге «Д л т контролен (к з тчелеген) һ м муниципаль контрольне гам лг  ашырғанда юридик затларның һ м ш хси эшм к рл рнең хокуктарын яклау турында»гы 294-ФЗ санлы Федераль закон нигезл м л ре муниципаль контрольне гам лг  ашыру, юридик затларның, ш хси эшм к рл рнең хокуктарын яклау бел н б йле м н с б тл рг  карата кулланыла.

3. Башкарма комитетның жирле  һәмиятт ге м сь л л рг  карамаган м сь л л рне х л ит  буенча т б нд ге хокуктары бар:

торак пункт музейларын булдыру;

торак пунктта нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гам лл р башкарырға;

- опека һ м попечительлек буенча эшч нлекне гам лг  ашыруда катнашырға;

торак пункт территориясенд  жирле милли-м д ни автономиял рнең хокуктарын гам лг  ашыру бел н б йле эшч нлекне гам лг  ашыру  чен шартлар тудырырға;

-Россия Федерациясе халыктарының милли-м д ни  сешен  һ м торак пункт территориясенд  милл тара м н с б тл р  лк сенд ге чараларны гам лг  ашыруға ярд м к рс терг ;

- жирлек территориясенд  урнашкан муниципаль предприятиел рне һ м учреждениел рне мобилизациял у буенча чараларны оештыруда һ м гам лг  ашыруда катнашырға;

муниципаль янгын к з тчелеген булдыру;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

кеше хокукларын тээмин итүне жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;

-инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга 1995 елның 24 ноябрәндәге «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»гы 181-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә ярдәм күрсәтергә;

2008 елның 26 декабрәндәге «Дәүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшмәкәрләренең хокукларын яклау турында»гы 294-ФЗ санлы Федераль закон нигезләмәләре муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юридик затларның, шәхси эшмәкәрләренең хокукларын яклау белән бәйле мөнәсәбәтләргә карата кулланыла.

3. Башкарма комитетның җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләренә хәл итү буенча түбәндәге хокуклары бар:

торақ пункт музейларын булдыру;

торақ пунктта нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкарырга;

- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашырга;

торақ пункт территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләренең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырырга;

-Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торақ пункт территориясендә миллиәтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтергә;

- җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләренә һәм учреждениеләренә мобилизацияләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашырга;

муниципаль янгын күзәтчелеген булдыру;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

кеше хокукларын тээмин итүне жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;

-инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга 1995 елның 24 ноябрәндәге «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»гы 181-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә ярдәм күрсәтергә;

56 маддә. Җирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләренә хәл итү һәм үзара хезмәттәшлек нигезләре

1. Җирле үзидарә органнарының үзара эш итү тәртибен җирлек советы билгели ала.

2. Җирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килешү процедураларын үткөрү юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VI бүлек. БАШКА ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ

57 маддә. Торақ пунктның контроль-хисап органы

1. Җирлекнең контроль-хисап органы Даими эшләүче, финанс

контроленең коллегиаль органы булып тора, аның вәкаләтләрен «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең Контроль-хисап палатасы гамәлгә ашыра.

2. «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең Контроль-хисап палатасын оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, 2011 елның 7 февралендәге «Россия Федерациясе субъектлары һәм муниципаль берәмлекләренең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм эшчәнлегенең гомуми принциплары турында»гы 6-ФЗ санлы, 2003 елның 6 октябрендәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы федераль законнар белән билгеләнә, Россия Федерациясенең башка федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары белән, әлеге Устав, «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлеге Советы тарафыннан расланган Контроль-хисап палатасы турында Нигезләмә, башка муниципаль норматив хокукый актлар.

Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә муниципаль берәмлекләрнең контроль-хисап органнарын оештыруны һәм эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

VII бүлек. МУНИЦИПАЛЬ ХЕЗМӘТ УЗУ ҺӘМ МУНИЦИПАЛЬ ВАЗЫЙФАЛАРНЫ БИЛӘУ

58 маддә. Гомуми нигезләмәләр

1. Муниципаль хезмәт гражданның һөнәри эшчәнлегенә, ул даими нигездә муниципаль хезмәт вазифаларында башкарыла, алар хезмәт килешүе (контракты) тәүзе юлы белән алыштырыла.

2. Муниципаль хезмәт вазифалары муниципаль хокукый актлар белән Татарстан Республикасында муниципаль хезмәт вазифалары реестры нигезендә билгеләнә.

3. Муниципаль хезмәтне финанслау җирлек бюджеты акчалары хисабына башкарыла.

4. Россия Федерациясенең дәүләт телен белгән гражданны муниципаль хезмәткә тигез керү мөмкинлегенә ия һәм аның җенесенә, расасына, милләтенә, чыгышына, мөлкәти һәм вазифаи хәленә, яшәү урынына, дингә, ышануларга, иҗтимагый берләшмәләргә каравына, шулай ук муниципаль хезмәткәрнең һөнәри һәм эшлекле сыйфатларына бәйлә булмаган башка шартларга карамастан, аның тигез шартларда үтүенә ия.

Һөнәри белем дәрәжәсенә, муниципаль хезмәт стажына яки муниципаль хезмәт вазифаларын биләү өчен кирәкле белгечлек, әзерлек юнәлешенә буенча эш стажына квалификация таләпләре муниципаль хезмәт вазифаларын биләү өчен типовой квалификация таләпләре нигезендә муниципаль хокукый актлар белән билгеләнә, алар муниципаль хезмәт вазифалары классификациясенә ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

Вазифа бурычларын үтәү өчен кирәкле белем һәм күнекмәләргә квалификация таләпләре муниципаль хезмәткәрнең һөнәри хезмәт эшчәнлегенә өлкәсенә һәм төренә бәйлә рәвештә аның вазифа Инструкциясе белән билгеләнә. Муниципаль хезмәткәрнең вазифа инструкциясендә шулай ук белгечлеккә, әзерлек юнәлешенә квалификация таләпләре каралырга мөмкин.

59 маддә. Муниципаль хезмәт вазифасы

1. Муниципаль хезмәт вазифасы - әлеге Устав нигезендә төзелә торган

жирле үзидарә органындагы вазыйфа, жирле үзидарә органының яисә муниципаль вазыйфаны биләүче затның вәкаләтләрен үтәүне тәэмин итү бурычларын билгеләнгән түгәрәк белән тәэмин итү буенча билгеләнгән вазыйфа.

60 маддә. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, муниципаль хезмәткәр

1. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар булып түбәндәгеләр тора (әлеге затларны 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 2 маддәсендәге 1 өлешенәң унтугызынчы абзацы нигезендә билгеләргә).

2. Муниципаль хезмәткәр федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә башкаручы граждандан, муниципаль хезмәт вазыйфасы буенча пособие түләү буенча Вазыйфаларны Поселение бюджеты акчалары исәбеннән түли.

3. Жирле үзидарә органнары эшчәнлеген техник яктан тәэмин итү вазыйфаларын башкаручы затлар муниципаль хезмәт вазыйфаларын башкармыйлар һәм муниципаль хезмәткәрләр булып тормыйлар.

61 маддә. Муниципаль хезмәткәрнең хокуклары һәм бурычлары

1. Муниципаль хезмәткәр түбәндәгеләргә хокуклы:

1) аның муниципаль хезмәтнең биләгән вазыйфасы буенча хокукларын һәм бурычларын билгеләүче документлар, вазыйфаи бурычларын үтәүнең сыйфатын бәяләү критерийлары һәм хезмәт буенча алга китү шартлары белән танышу;

2) вазыйфаи бурычларны башкару өчен кирәкле оештыру-техник шартларны тәэмин итү;

3) хезмәт хақы һәм хезмәт законнары, муниципаль хезмәт турындагы законнар һәм хезмәт шартнамәсе (контракт) нигезендә башка түләүләр;

4) эш (хезмәт) вакытының нормаль дәвамлылыгын билгеләү, ял көннәрен һәм эш көне булмаган бәйрәм көннәрен бирү, шулай ук еллык түләүле отпускны тәэмин итә торган ял;

5) вазыйфаи бурычларны үтәү өчен кирәкле мәгълүматны һәм материалларны билгеләнгән тәртиптә алу, шулай ук жирле үзидарә органы эшчәнлеген камилләштерү турында тәкъдимнәр кертүгә;

6) муниципаль хезмәтнең вакантлы вазыйфасын биләүгә конкурста үз инициативасы белән катнашу;

7) муниципаль хокукый акт нигезендә жирле бюджет акчалары исәбеннән өстәмә һөнәри белем алу;

8) үзенәң шәхси мәгълүматларын яклау;

9) үз эшенәң барлык материаллары, һөнәри эшчәнлекләре турында чакыртып алулар һәм аларны шәхси эшенә керткәнче башка документлар белән танышу, шулай ук аның язма аңлатмаларын шәхси эшенә беркетеп кую;

10) берләшмәсе, һөнәри берлекләр төзү хокукын да керттеп, үз хокукларын, социаль-икътисадый һәм һөнәри мәнфәгатьләрен яклау өчен;

11) хезмәт законнары нигезендә индивидуаль хезмәт бәхәсләрен карау, муниципаль хезмәттә үз хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау, аларның бозуларына карата судка шикаять белдерүне керттеп;

12) Россия Федерациясе законнары нигезендә пенсия белән тәэмин итү.

2. Муниципаль хезмәткәр, контракт буенча жирле администрация башлыгы вазыйфасын биләүче муниципаль хезмәткәрдән гайре, яллаучы вәкиленә (эш бирүчегә) алдан язмача хәбәр итеп, мәнфәгатьләр конфликтына тәэсир итмәсә һәм 2007 елның 02

мартындагы «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында»гы 25-ФЗ санлы Федераль законда башкасы каралмаган булса, башка түләүле эшне башкарырга хокуклы.

3. Муниципаль хезмәткәр түбәндәгеләргә бурычлы:

1) Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституциячел законнарны, федераль законнарны, Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларын, конституцияне (уставларны), Россия Федерациясе субъектларының законнарын һәм башка норматив хокукый актларын, муниципаль берәмлек уставын һәм башка муниципаль хокукый актларны үтәргә һәм аларның үтәлешен тәэмин итәргә;

2) вазыйфаи инструкция нигезендә вазыйфаи бурычларны башкарырга;

3) вазыйфаи бурычларын үтәгәндә кешенең һәм гражданның, расага, милләтенә, теленә, дингә һәм башка шартларга бәйсез рәвештә, хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен, шулай ук оешмаларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен үтәргә;

4) жирле үзидарә органында билгеләнгән эчке хезмәт тәртибе кагыйдәләрен, вазыйфаи инструкцияне, хезмәт мәгълүматы белән эшләү тәртибен үтәргә;

5) вазыйфаи бурычларны тиешенчә башкару өчен кирәкле квалификация дәрәжәсен саклап калу;

6) дәүләт серен һәм федераль законнар белән саклана торган башка серне тәшкит итүче белешмәләрен, шулай ук вазыйфаи бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә аңа мәгълүм булган белешмәләрен, шул исәптән гражданның шәхси тормышына һәм сәламәтлегенә кагылышлы яисә аларның намусына һәм абруена кагыла торган белешмәләрен фаш итмәскә;

7) дәүләт һәм муниципаль мөлкәтне, шул исәптән аңа вазыйфаи бурычларны башкару өчен бирелгән мөлкәтне сакларга;

8) үз гаиләсенә үзе һәм әгъзалары турында Россия Федерациясе законнарында каралган белешмәләрен билгеләнгән тәртиптә тапшырырга;

9) яллаучы вәкиленә (эш бирүчегә) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату турында йә чит ил гражданлыгын (подданствосын) Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданын язма рәвештә хәбәр итәргә, аның нигезендә чит ил гражданы муниципаль хезмәттә булырга хокуклы, муниципаль хезмәткәргә шул хакта билгеле булган көнне, әмма Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы (подданствосы) туктатылган көннән алып биш эш көненнән дә соңга калмыйча, аның нигезендә чит ил гражданы муниципаль хезмәттә булырга хокуклы;

10) чит дәүләт гражданлыгын (подданствосын) алу турында йә чит дәүләт территориясендә гражданның даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисә башка документ алу турында яллаучы (эш бирүче) вәкиленә (эш бирүчегә) язма рәвештә хәбәр итәргә, муниципаль хезмәткәргә бу хакта билгеле булган көнне, әмма чит дәүләт гражданлыгы (подданствосы) алынган көннән алып биш эш көненнән дә соңга калмыйча йә гражданның чит ил территориясендә яшәргә рәхсәт кәгазе яисә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алганнан соң;

11) әлеге Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрен үтәргә, йөкләмәләрен үтәргә, тыюларны бозмакка;

12) эш бирүче (эш бирүче) вәкиленә вазифа бурычларын үтәгәндә шәхси кызыксыну турында язма рәвештә хәбәр итәргә, бу мәнфәгатьләр конфликтына китерергә мөмкин, һәм мондый конфликтны булдырмау буенча чаралар күрергә. 4. Муниципаль хезмәткәр үзенә бирелгән законсыз йөкләмәне үтәргә хокуклы түгел. Муниципаль хезмәткәр фикеренчә, хокуксыз булган тиешле житәкчедән йөкләмә алганда, муниципаль хезмәткәр әлеге йөкләмәне үтәгәндә бозылырга мөмкин булган федераль законнар һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, муниципаль хокукый актлар нигезләмәләрен күрсәтеп, йөкләмә биргән житәкчегә язма рәвештә әлеге йөкләмәнең законсызлыгын дәлилләүне тапшырырга тиеш бу йөкләмә. Әлеге йөкләмәне житәкче

язма рәвештә раслаган очракта, муниципаль хезмәткәр аны үтәүдән баш тартырга тиеш. Законсыз йөкләмә үтәлгән очракта муниципаль хезмәткәр һәм бу йөкләмәне биргән җитәкче Россия Федерациясә законнары нигезендә җаваплы.

62 маддә. Муниципаль хезмәткәргә бирелә торган гарантияләр

1. Муниципаль хезмәткәргә түбәндәгеләр гарантияләнә:

1) вазыйфаи инструкция нигезендә аның вазыйфаи бурычларын үтәвен тәэмин итә торган эш шартлары;

2) үз вакытында һәм тулы күләмдә акчалата түләү алуга хокук;

3) эш (хезмәт) вакытының нормаль дәвамлылыгын билгеләү, ял көннәрен һәм эш көне булмаган бәйрәм көннәрен бирү, шулай ук еллык түләүле отпускны тәэмин итә торган ял;

4) муниципаль хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына медицина хезмәте күрсәтү, шул исәптән муниципаль хезмәткәр пенсиягә чыкканнан соң;

5) тиешле еллар эшләгән өчен һәм инвалидлыкка бәйле рәвештә пенсия белән тәэмин итү, шулай ук вазыйфаи бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә вафат булган очракта муниципаль хезмәткәрнең гаилә әгъзаларын пенсия белән тәэмин итү;

6) вазыйфаи бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә муниципаль хезмәткәрнең сәламәтлегенә һәм мөлкәтенә зыян китерү очрагына мәҗбүри дәүләт иминләштерүе;

7) муниципаль хезмәткәрләрнең муниципаль хезмәт узу чорында авыруы яисә хезмәткә сәләтлеләгән югалту очрагына яисә аны туктатканнан соң мәҗбүри дәүләт социаль иминиятләштерүе, әмма ул вазыйфаи бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә барлыкка килгән;

8) федераль законнарда билгеләнгән очракларда, тәртиптә һәм шартларда аның вазыйфаи бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә муниципаль хезмәткәрне һәм аның гаилә әгъзаларын көчләүдән, янаулардан һәм башка хокук булмаган гамәлләрдән яклау.

2. Җирле үзидарә органы бетерелүгә йә җирле үзидарә органы хезмәткәрләре штаты кыскаруга бәйле рәвештә муниципаль хезмәткәрләр белән хезмәт шартнамәсә өзәлгәндә, муниципаль хезмәткәргә, оешма бетерелүгә йә оешма хезмәткәрләре штаты кыскартылуга бәйле рәвештә алар эштән азат ителгән очракта, хезмәткәрләр өчен хезмәт законнарында билгеләнгән гарантияләр бирелә.

3. Муниципаль хезмәткәрләргә Татарстан Республикасы законнары белән өстәмә гарантияләр бирелергә мөмкин.

63 маддә. Муниципаль хезмәткәрнең дисциплина җаваплылыгы

1. Дисциплинар гамәл кылган өчен - муниципаль хезмәткәрләргә аның өстенә йөкләнгән хезмәт бурычларын үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен - яллаучы (эш бирүче) вәкиле түбәндәге дисциплинар түләтүләрне кулланырга хокуклы:

1) кисәтү;

2) шелтә;

3) муниципаль хезмәттән тиешле нигезләрдә эштән азат итү.

2. Дисциплинар гаеп кылуны рөхсәт иткән муниципаль хезмәткәр вакытлыча (әмма кимендә бер айга), аның дисциплинар җаваплылыгы турындагы мәсьәләне хәл итүгә кадәр, акчалата карап торуны саклап калу белән вазыйфаи бурычларын үтәүдән читләштерелергә мөмкин. Муниципаль хезмәткәрне вазыйфаи бурычларын үтәүдән читләштерү бу очракта муниципаль хокукый акт белән башкарыла.

3. дисциплинар түләтүләрне куллану һәм бетерү тәртибе, 2007 елның 02 мартындагы «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында»гы 25-ФЗ санлы Федераль законда каралган очраклардан тыш, хезмәт законнары белән билгеләнә.

VIII бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

64 маддә. Юридик зат хокукларына ия жирлекнең жирле үзидарә органнары

Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик затның хокуклары белән жирлек Советына һәм жирлекнең башкарма комитетына бирелә.

65 маддә. Жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Жирлек исеменнән мөлкәти һәм башка хокуклар һәм бурычлар алырга һәм гамәлгә ашырырга, судта ышанычнамәсез чыгыш ясарга жирлек башлыгы мөмкин.

2. Жирлек Советы, жирлекнең башкарма комитеты идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиеш.

66 маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирле үзидарә органнарын тотуга чыгымнарны финанслау бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

IX бүлек. ДЕПУТАТЛАРГА, ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗИФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

67 маддә. даими нигездә эшләүче жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары һәм жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

Даими нигездә эшләүче жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары һәм жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре 2009 елның 12 февралендәге «Муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутаты, Татарстан Республикасында жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында»гы 15-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнә.

68 маддә. Жирлек Советы депутатларының, жирлек башлыгының кагылгысызлык гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгының, жинаять яисә административ җаваплылыкка тартылган, аларны тоткарлау, кулга алу, тентү, сорау алу, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылу хокукларының гарантияләре, шулай ук алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт урыны депутатларына карата оператив-эзләнү чаралары, аларның багажлары, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан кулланыла торган элемент чаралары язышулары федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә жирлек Советы депутаты тавыш биргәндә әйтелгән фикерләре, позициясе, депутат, жирлек башлыгы статусына туры килә торган башка гамәлләре өчен, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы узгач, жинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә жирлек Советы депутаты, жирлек башлыгы тарафыннан халык алдында кимсетүләр, яла ягу яки федераль законда каралган башка хокук бозулар кылган очракларга кагылмый.

Х бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ЖАВАПЛЫЛЫГЫ

69 маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары кануннар нигезендә жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында жаваплы булалар.

Гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарларга, жирле үзидарә органнарының һәм жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи затларының карарларына һәм гамәлләренә (гамәл кылмавына) карата законда билгеләнгән тәртиптә судка яисә арбитраж судка шикаять бирелергә мөмкин.

70 маддә. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында жаваплылыгы

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгының, жирлек халкының, жаваплылыгы аны сайлаган жирлекнең ышанычын тиешле депутат итеп югалту нәтижәсендә барлыкка килә.

2. Жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы жирлек халкының ышанычын югалткан депутат әлеге Уставта каралган нигезләрдә һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

71 маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының дәүләт алдында жаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә жирлек Советының, жирлек башлыгының дәүләт алдындагы жаваплылыгы тиешле суд карары нигезендә, алар Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституцион законнарны, федераль законнарны, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта килә.

2. 2003 елның 06 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон белән жирлек советын тарату, вазыйфасыннан ваз кичү һәм аны бетерү тәртибе билгеләнә.

72 маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы

Жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

73 маддә. Ышаныч югалту сәбәпле муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукий актларда каралган тәртиптә, ышаныч югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:

1) кешенең мәнфәгатьләр конфликтны булдырмау һәм (яки) жайга

салу буенча чаралар күрмәве;

2) кешенең үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре, шулай ук үз хатынының (тормыш иптәшенең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве яки, әгәр федераль законнарда башкача билгеләнмәгән булса, белә торып дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат бирмәве;

3) кешенең түләүле нигездә коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә катнашуы, федераль закон белән билгеләнгән очрактардан тыш;

4) кешенең эшкуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыруы;

5) әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчеләренең башка органнары составына керүе.

2. Муниципаль вазыйфаны биләүче кеше, аңа буйсынган кешенең мәнфәгатьләре конфликтна китерә яки китерә ала торган шәхси мәнфәгатьләре барлыкка килүе турында белгән кеше, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләгән кеше мәнфәгатьләре конфликтын булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмәгән очракта, ышанычын югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш.

3. Муниципаль вазыйфаны биләүче затка карата коррупциячел хокук бозу өчен ышанычны югалту сәбәпле эштән азат итү (вазыйфадан азат итү) рәвешендәгә жәзаны куллану турындагы мәгълүматлар өлеге зат тиешле вазыйфаны биләгән жирле үзидарә органы тарафыннан 2008 елның 25 декабрендәгә «Коррупциягә каршы тору турында»гы 273-ФЗ санлы Федераль законның 15 мaddәсендә каралган ышанычны югалту сәбәпле эштән азат ителгән затлар реестрына кертелә.

XI бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

74 мaddә. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Муниципаль хокукий актлар системасына торак пункт керә:

1) жирлек уставы, жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукий актлар;

2) жирлек Советының норматив һәм башка хокукий актлары;

3) өлеге Уставта каралган жирлек башлыгының, жирлекнең башкарма комитетының һәм жирле үзидарәнең башка органнарының һәм жирле үзидарәнең вазифаи затларының хокукий актлары.

2. Жирлек уставы һәм жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукий актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукий актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлгә ия һәм бөтен жирлек территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукий актлар өлеге уставка һәм жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукий актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлекнең өлеге Уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча жирлек территориясендә үтәлергә тиешле кагыйдәләрне билгеләүче карарлар, жирлек башлыгын отставкага жибәрү турында карар, шулай ук жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлек уставы белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә. Жирлек советының жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри

булган кагыйдэләрне билгеләүче карарлары, әгәр 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон белән башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә. Әгәр жирлек башлыгы жирлек Советы рәисе вәкаләтләрән башкарсан, жирлек башлыгы тавышы жирлек Советы карарларын кабул иткәндә жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

4. Жирлек башлыгы, жирлекнең әлеге Уставы һәм жирлек Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләрә чикләрендә, жирлек башлыгы жирлек Советы рәисе вәкаләтләрән башкарсан, жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм боерыклар чыгара, яки жирлек башлыгы жирлек башкарма комитеты башлыгы вәкаләтләрән башкарсан, әлеге статьяның 6 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләр буенча жирлек башкарма комитеты карары һәм боерыклары чыгара. Жирлек башлыгы 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә жирлекнең әлеге Уставы белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм боерыклар чыгара.

5. Жирлек Советы Рәисе жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча карарлар һәм боерыклар чыгара, жирлек Советы карарларына кул куя.

6. Жирлек башлыгы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлекнең әлеге Уставы, жирлек Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән вәкаләтләрә чикләрендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга бәйләп мәсьәләләр буенча Башкарма комитет карарларын, шулай ук жирлекнең башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыкларын чыгара.

7. Муниципаль хокукый актлар Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституцион законнарга, 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законга, Россия Федерациясенә башка федераль законнарына һәм башка норматив хокукый актларына, шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларына каршы килмәскә тиеш.

8. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен жирлекнең гражданны, оешма житәкчеләре, жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплы.

75 мaddә. Гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү турыдан-туры торак пункт халкы тарафыннан жирле референдумда (гражданны җыенында) гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән башкарыла.

2. Әгәр жирлектә яшәүчеләрнең ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль хокукый акты кабул итү (чыгару) таләп ителсә, жирлек советы яки жирлек башлыгы, аларның компетенциясенә әлеге акты кабул итү (чыгару) керә, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль хокукый акты әзерләү һәм (яки) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Бу вакыт өч айдан артмаска тиеш.

3. Гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль хокукый акты чыгару срогын бозу жирлек башлыгын кире алу өчен нигез булып тора.

76 маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү өчен түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгаралар:

1) торак пункт Советы торак пункт Советы карарлары;
2) жирлек башлыгы жирлек башлыгының карарлары һәм боерыклары, жирлек Советы карарлары һәм боерыклары, жирлек башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.

2. Жирле үзидарәнең башка вазифаи затлары әлеге Уставта, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль хокукый актларда билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә боерыклар һәм боерыклар чыгаралар.

77 маддә. Муниципаль хокукый актлар әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре, Татарстан Республикасы Ютазы районы прокуроры, шулай ук аны алып бару мәсьәләләре буенча контроль-хисап органы кертә ала.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушылган документларның исемлеге һәм формасы жирлек Советы Регламенты һәм жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Жирлекләренә муниципаль норматив хокукый актлары проектлары, муниципаль норматив хокукый актларда элек каралган эшкуарлык һәм башка икътисадый эшчәнлек субъектлары өчен мәҗбүри таләпләрне, инвестицион эшчәнлек субъектлары өчен бурычларны билгеләүче яки үзгәртүче, тиешле муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнары тарафыннан муниципаль норматив Татарстан Республикасы Законы нигезендә хокукый актлар белән:

1) жирле салымнары һәм җыемнары билгеләүче, үзгәртүче, туктатып торучы, гамәлдән чыгаручы жирлек Советының норматив хокукый актлары проектлары;

2) жирлек Советының бюджет хокук мөнәсәбәтләрен көйләүче норматив хокукый актлары проектлары.

3) Гадәттән тыш хәлләр режимнары гамәлдә булган чорда табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне бетерү максатларында эшләнгән норматив хокукый актлар проектлары.

4. Муниципаль норматив хокукый актлар проектларының жайлау йогынтысын бәяләү эшкуарлык һәм башка икътисадый эшчәнлек субъектлары өчен артык бурычлар, тыюлар һәм чикләүләр кертүче яисә аларны кертүгә ярдәм итүче нигезләмәләренә, шулай ук эшкуарлык һәм башка икътисадый эшчәнлек субъектлары һәм жирле бюджетларның нигезсез чыгымнары барлыкка килүгә ярдәм итүче нигезләмәләренә ачыклау максатында үткәрелә.

78 маддә. Торак пункт Советының хокукый актлары

1. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, жирлек уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча жирлек территориясендә үтәргә тиешле кагыйдәләрен билгеләүче карарлар, жирлек башлыгын отставкага жиберү турында карар, шулай ук жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Жирлек советының жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләргә билгеләүче карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

3. Жирле салымнарны һәм җыямнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерүне, жирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан жирлек Советы карарлары жирлек башлыгы инициативасы буенча яки аның нәтиҗәсе булганда гына жирлек Советы каравына кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән нәтиҗә аларга жирлек Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә утыз көн эчендә жирлек Советына тапшырыла.

4. Жирлек Советы карарларына жирлек башлыгы аларны кабул иткән көннән алып өч көн эчендә кул куя һәм әлеге уставта билгеләнгән тәртиптә игълан итә.

79 маддә. Жирлек башлыгының хокукый актлары

Жирлек башлыгы законнарда, жирлекнең әлеге Уставында, жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләргә чикләрендә жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча карарлар һәм боерыклар, шулай ук жирлекнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә һәм жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләргә гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук жирлекнең башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләргә буенча боерыклар чыгара.

Жирлек башлыгы 2003 елның 6 октябрдәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законга, башка федераль законнарда ярашлы рәвештә, аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

80 маддә. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (игълан итү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары, әгәр законнарда яки карарның үзгәндә башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек башлыгы тарафыннан имзаланганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Жирлек советының салымнар һәм җыямнар турындагы хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексына ярашлы рәвештә үз көченә керә.

Жирлек Советының жирлек уставын кабул итү яки әлеге уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгының, Жирле үзидарәнең башка вазифаи затларының хокукый актлары, әгәр актлар белән башкасы билгеләнмәгән булса, алар имзаланган көннән үз көченә керә.

3. Муниципаль норматив хокукый актлар, кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы, нигез салучы булып торган оешмаларның хокукый статусын билгеләүче, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләр рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң (халыкка игълан ителгәннән соң) үз көченә керә.

Муниципаль хокукый актларны һәм жирле үзидарә органнары килешүләрен рәсми рәвештә бастырып чыгару өчен челтәр басмасы кулланыла. Муниципаль хокукый актның тулы тексти рәсми челтәр басмасында басылган очракта, аның күләмле график һәм таблицалы кушымталары басма басмада китерелмәскә мөмкин.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: аның исеме, имзалану датасы (жирлек Советы кабул иткән хокукый актлар өчен шулай ук жирлек Советы кабул иткән дата), теркәлү номеры, хокукый актка кул куйган вазифаи затның исеме.

5. Жирлек Советының жирлек бюджеты турындагы карарлары, хисап турында, аны үтөү турында, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турында, жирлек Советы Регламенты, жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә федераль закон белән чиклэнгән мәгълүматлар булган аерым нигезләмәләрдән тыш, алар имзаланган көннән алып жиде көн эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (игълан ителергә) тиеш.

6. Муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек Советы депутатын чакыртып алу, чикләргә үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча тавыш бирү турында нормага туры килмәгән хокукый актлар һәм законнарга ярашлы рәвештә башка актлар мәжбүри рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Закон яки әлеге Устав нигезендә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган нормага каршы муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яки жирле үзидарә вазифаи затлары карары буенча бастырылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Бастыру (халыкка чыгару) вакытында муниципаль хокукый актның реквизиитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль хокукый актларны һәм жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләргә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү):

-Иске Каразирек авылы, М. Зәкиев урамы, 47 йорт, Иске Каразирек авылы, М. Зәкиев урамы, 19 (Иске Каразирек АМЙ); Салкын Чишмә авылы, Фрунзе урамы, 4а (Салкын Чишмә АК); Урал авылы, Урал урамы, 3а йорт; Ак Чишмә авылы, 24 нче йорт янында; адресы буенча торак пунктлар территориясендә махсус мәгълүмати стендларда жирле үзидарә органнары арасында төзелгән хокукый акт һәм килешүләр текстын урнаштыру;

-Ютазы таңы («Ютазинская новь») челтәр басмасында жирле үзидарә органнары арасында төзелгән хокукый акт һәм килешүләр текстын веб-адрес буенча урнаштыру: <http://yutazy.ru> (ЭЛ ФС77-47613 ММЧны теркәү турында таныклык 07.12.2011);

-Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының Бердәм «Рәсми Татарстан "Порталында" Интернет " мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә жирле үзидарә органнары арасында төзелгән хокукый акт һәм килешүләр текстын урнаштыру: <http://jutaza.tatarstan.ru/>;

- Хокукый акт текстын һәм жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләргә челтәр басмасында урнаштыру Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматының рәсми порталы Хокукый мәгълүмат рәсми порталлары веб-адрес буенча: <http://pravo.tatarstan.ru> (ЭЛ массакуләм мәгълүмат чараларын теркәү турында таныклык № ФС77-60244 от 17.12.2014);

- Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар челтәр басмасында жирле үзидарә органнары арасында төзелгән хокукый акт һәм килешүләр текстын веб-адрес буенча урнаштыру: <http://pravo-minjust.ru>, <http://право-минюст.рф> (ЭЛ ММЧны теркәү турында таныклык по ФС77-72471 05.03.2018).

10. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар, Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан Татарстан Республикасы законы белән билгелэнгән төрлөптә башкарыла.

81 маддә. Муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару һәм аларның гамәлдә булуын туктату

1. Муниципаль хокукый актлар 2003 елның 6 октябрдәгә "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында"гы 131-ФЗ санлы Федераль закон нигезендә жирле үзидарә органнары яисә жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яисә күрсәтелгән органнар яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелгән очракта гамәлдән чыгарылырга яисә аларның гамәлдә булуы туктатылырга мөмкин - муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яки туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару) жирле үзидарә органнары яки жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, шулай ук суд тарафыннан каралган; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлешендә - Россия Федерациясе дөүләт хакимияте органнары тарафыннан.

2. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яки жирлекнең вазыйфаи заты тарафыннан Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилнең Россия Федерациясе Эшкуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәсен алган очракта кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтөлеше турында жирлекнең башкарма комитеты яки жирлекнең жирле үзидарәсе вазыйфаи затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшмәкәрләр хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирлек Советы алар карар кабул иткән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

3. Жирлек статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы законы карары буенча жирлек статусын билгеләү турында Татарстан Республикасының яңа законы үз көченә кергәнче гамәлдә түгел дип тану суд карары законлы көченә кергәнче кабул ителгән жирлекнең муниципаль хокукый актларын суд тәртибендә гамәлдә түгел дип тану өчен яки әлеге муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару өчен нигез була алмый.

Глава XII. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОСНОВА ПОСЕЛЕНИЯ

82 маддә. Торак пунктның икътисади нигезе

Жирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектә булган милек, жирлек бюджеты акчалары, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

83 маддә. Жирлекнең муниципаль милке

1. Торак пункт милкендә булырга мөмкин:

1) жирлек уставында билгеләнгән жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән милек;

2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очракларда жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук жирлекнең жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, ул 2003 елның 06 октябрдәгә «Оешманың гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 15 маддәсендәгә 4 өлешендә каралган тәртиптә тапшырылган Россия Федерациясендә жирле үзидарә";

3) жирлек Советының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль

предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән милек;

4) мәсьәләләргә хәл итү өчен кирәкле милек, җирле үзидарә органнарына федераль законнар белән бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән хәл итү хокукы;

5) 2003 елның 06 октябрдәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 17 маддәсендәге 1 һәм 1.1 өлешләренә ярашлы рәвештә җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук 14 маддәсенә 3 һәм 4 өлешләренә ярашлы рәвештә җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Торак пунктта әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килмәгән милеккә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән милек үзгәртеп профилләштерелгән (милекнең максатчан билгеләнеше үзгәргән) яки читләштерелгән тиеш. Мондый милекне читләштерү тәртибе һәм вакыты Федераль закон белән билгеләнә.

84 маддә. Җирлекнең муниципаль милеккә белән идарә итү, файдалану һәм аның белән идарә итү

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары җирлек исемнән Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга һәм җирлекнең җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә муниципаль милеккә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән идарә итәләр.

2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дөүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләргә җирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштерелгән, башка килешүләр төзәргә хокуклы.

3. Җирле үзидарә органнары муниципаль милек реестрын Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә алып баралар.

85 маддә. Җирлекнең муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнарга ярашлы рәвештә җирлек Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан кәргән керемнәр авыл җирлегенә бюджетына керә.

86 маддә. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык җәмгыятьләре

1. Торак пункт әлеге уставта билгеләнгән вәкаләтләргә чикләрендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдырырга, үзгәртеп корырга һәм бетерелгән, җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча вәкаләтләргә гамәлгә ашыру өчен кирәкле хужалык җәмгыятьләргә, шул исәптән муниципаль-ара җәмгыятьләргә булдыруда катнашырга хокуклы. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата оештыручының функцияләрен һәм вәкаләтләрен җирле үзидарәнең вәкаләтле органнары башкара.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфасыннан азат итә, аларның эшчәнлегенә турында хисапларны жирлек Уставында каралган тәртиптә тыңлый

3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек исеменнән муниципаль казна учреждениеләренә йөкләмәләре буенча субсидияләре җавап бирәләр һәм федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә аларның үтәлешен тәмин итәләр.

87 маддә. Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XIII бүлек. ТОРАК ПУНКТНЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

88 маддә. Торак пункт бюджеты

1. Торак пунктның үз бюджеты бар.

2. Жирлек бюджеты жирлек советының муниципаль хокукый акты формасында эшләнә һәм раслана.

3. Жирлек бюджетында жирлекнең жирле өһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча жирлекнең жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр хисабына жирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм аларга ярашлы рәвештә Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында кабул ителә торган тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына жирлек бюджеты үтәлеше турында хисаплар тапшыралар.

89 маддә. Инициатив проектларны гамәлгә ашыруны финанс һәм башка тәмин итү

1. 2003 елның 6 октябрәндә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 26.1 маддәсендә каралган инициатив проектларны гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү чыганагы булып инициатив проектларны гамәлгә ашыруга каралган бюджет ассигнованиеләре тора, алар инициатив түләүләр һәм (яки) бюджетара түләүләр күләмнәрен исәпкә алып формалаштырыла Татарстан Республикасы бюджетыннан шәһәр жирлегенә тиешле чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәмин итү максатларында бирелгән трансфертлар.

2. Инициативалы түләүләр дип гражданның, шәхси эшмәкәрләрнең һәм Россия Федерациясе законнары нигезендә оешкан юридик затларның акчалары аңлатыла, алар ирекле нигездә түләнә һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирле бюджетка конкрет инициативалы проектларны гамәлгә ашыру максатларында кертелә.

3. Әгәр инициатива проекты гамәлгә ашырылмаган булса, инициатива түләүләре аларны жирле бюджетка күчәргән кешеләргә (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга

тиеш. Инициатив проектны гамәлгә ашыру нәтижәләре буенча инициатив проектны гамәлгә ашыру максатларында кулланылмаган инициатив түләүләр калдыгы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән түләүләр аларны жирле бюджетка күчәргән кешеләргә (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиеш. Аларны жирле бюджетка күчәргән затларга (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиешле инициатив түләүләр суммаларын исәпләү һәм кайтару тәртибе шәһәр жирлегә Советы карары белән билгеләнә.

4. Инициатив проектларны гамәлгә ашыру шулай ук кызыксынучы затларның ирекле милек һәм (яки) хезмәт катнашуы формасында тәэмин ителергә мөмкин.

90 маддә. Торак пунктта бюджет процессы

1. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә башкарыла. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

2. Жирлек бюджеты проекты, жирлек бюджетын раслау турында жирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирлек бюджеты үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, аларны акчалата тотуга чыгымнарны күрсәтеп, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

3. Жирлек бюджеты проекты өч елга (Чираттагы финанс елы һәм план чоры) төзелә һәм раслана.

4. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында жирлекнең социаль-икътисади үсеше фаразы нигезендә төзелә.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге устав нигезендә жирлек башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектының төзү:

Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәте таләпләрен) билгеләүче Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыйынына юлламасы нигезләмәләре;

Татарстан Республикасы Дәүләт Советына Татарстан Республикасы Рәисенең юлламасы;

бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

социаль-икътисади үсеш фаразлары;

бюджет прогнозы (бюджет прогнозы проекты, бюджет прогнозы үзгәрешләре проекты) озак вакытлы чорга;

муниципаль программаларда (муниципаль программалар проектларында, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр проектларында).

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карарда «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы» муниципаль берәмлеге бюджетының төп характеристикалары булырга тиеш, аларга жирлек бюджеты керемнәренең гомуми күләме, жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләме, жирлек бюджеты дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы тарафыннан билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

8. Жирлек бюджеты турында карар белән:

- жирлек бюджеты керемнәренең Баш администраторлары Исемлеге;

- жирлек бюджеты дефицитын финанслау чыганакаларының Баш администраторлары Исемлеге;

- чыгым төрлөрөнөң бүлеклөре, бүлекчөлөре, максатчан статьялары, төркемнөре (төркемнөре һәм төркемчөлөре) яки бүлеклөре, бүлекчөлөре, максатчан статьялары муниципаль программалары һәм программалы булмаган эшчәнлек юнөлешлөре), чыгым төрлөрөнөң төркемнөре (төркемнөре һәм төркемчөлөре) һәм (яки) максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм программалы булмаган эшчәнлек юнөлешлөре), төркемнөре (төркемнөре һәм төркемчөлөре) буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарын классификацияләү чыгымнары төрлөре, шулай ук бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлеклөре һәм бүлекчөлөре буенча, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, жирлек советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;

жәмәгәт норматив йөкләмәләрен үтәүгә юнәлтелгән бюджет ассигнованиеләренөң гомуми күләме;

башка бюджетлардан алынган һәм (яки) Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына чираттагы финанс елында һәм план чорында бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты расланган очракта шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме жирлек бюджеты чыгымнарының 2,5 процентыннан ким булмаган күләмдә (максатчан билгеләнешкә ия булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына жирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменөң 5 процентыннан ким булмаган күләмдә (жирлек бюджеты чыгымнарын исәпкә алмыйча), Россия Федерациясе бюджет системасының максатчан билгеләнештәге башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган);

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты дефицитын финанслау чыганакалары;

Чираттагы финанс елыннан һәм һәр елдан соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның югары чиге

- план чоры, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтелгән;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, жирлек советының муниципаль хокукый акты нигезендә билгеләнгән жирлек бюджетының башка күрсәткечлөре.

9. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта жирлек Советына:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенөң төп юнөлешлөре;

агымдагы финанс елының узган чорында торак пунктның социаль-икътисади үсешенөң алдан йомгаклары һәм агымдагы финанс елында торак пунктның социаль - икътисади үсешенөң көтелгән йомгаклары;

-Чираттагы финанс елына һәм план чорына торак пунктның социаль-икътисади үсешен фаразлау;

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына торак пунктның тупланма бюджетының төп характеристикаларын (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты (профициты) фаразлау;

- жирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;

- бюджетара трансфертларны бүлү методикасы (методика проектлары) һәм исәп-хисаплары;

муниципаль эчке бурычның югары чиге һәм (яки) муниципаль тышкы бурычның югары чиге Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан (Чираттагы финанс елыннан)соң киләсе елның 1 гыйнварына булган хәл буенча;

- агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтөлешен бәяләү;

- Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәре чыганакалары реестрлары;

башка документлар һәм материаллар.

Бюджет ассигнованиеләрен муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре буенча бүлү бюджеты турында карар белән расланган очракта, бюджет турында карар проектына муниципаль программаларның паспортлары тапшырыла.

Әгәр бюджет турында карар проекты бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасын үз эченә алмаса, бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасы бюджет турында карар проектына аңлатма язуына кушымталар составына кертелә.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты тәүзү жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

12. Жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет турында карар проекты агымдагы елның 15 ноябрненән дә соңга калмыйча кертә.

13. Жирлек бюджеты турында карар проекты карау һәм аны раслау тәртибе, жирлек советының Муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән, Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турында карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткеләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

14. Жирлек бюджеты турында Карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабрнең кадәр гамәлдә, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) жирлек бюджеты турында карарда башкасы каралмаган булса.

Жирлек бюджеты турында карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш.

15. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек бюджетының баланслы булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, Муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, жирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнарның һәм Татарстан Республикасы законнарының үтөлешен тәэмин итә.

16. Торак пункт бюджеты керемнәре Россия Федерациясе бюджет законнарына, салымнар һәм жыйымнар турында законнарга һәм башка мәжбүри түләүләр турында законнарга ярашлы рәвештә формалаштырыла.

17. Жирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда башкарыла.

18. Жирлек бюджетының федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга чыгымнарын

гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, рәхсәт ителми.

19. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

91 маддә. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу 2014 елның 5 апрелендәге «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында»гы 44-ФЗ санлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу жирле бюджет акчалары хисабына башкарыла.

92 маддә. Торак пункт гражданнарының үзара салым салу чаралары

1. Гражданнарның үз-үзләренә салым салу чаралары дип гражданнарның жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен бер тапкыр түләүләргә аңлатыла. Гражданнарның үзара салым тәртибендә түләүләр күләме муниципаль берәмлекнең (жирлек составына керүче торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) барлык халкы өчен абсолют зурлыкта тигез итеп билгеләнә, муниципаль берәмлекнең (жирлек составына керүче торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) гомуми санының 30 процентыннан артмаса тиеш булган һәм алар өчен түләүләр күләме киметелгән мөмкин булган гражданнарның аерым категорияләреннән тыш.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнарның бер тапкыр түләүләрен кертү һәм куллану мәсьәләләргә жирле референдумда, ә 2003 елның 6 октябрендәге «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль законның 25.1 маддәсенең 1 өлешендәге 4.1 пункттың каралган очракларда гражданнар җыенында хәл ителә.

3. Жирле референдумда гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләрен җыю турындагы карар басылып чыккан жирлекнең башкарма комитеты:

- гражданнарның үзара салым акчаларын туплау өчен торак пункт (муниципаль район) территориясендә урнашкан Россия банкы учреждениесендә махсус счет ача;

- референдум карарында каралган эшләргә башкаруны оештыра һәм әлеге карарда каралган тәртиптә жирлек халкы алдында аларның үтәлеше турында хисап бирә.

4. Гражданнарның үзара салым акчалары жирлек бюджетының үз керемнәренә карый.

93 маддә. Торак пунктның муниципаль үзләштерүләре

1. Торак пункт муниципаль бурычларны, шул исәптән муниципаль кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән, Россия Федерациясе Бюджет кодексына һәм торак пунктның әлеге уставына ярашлы рәвештә башкарырга хокуклы.

2. Муниципаль үзләштерүләргә жирлек исемнән гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә жирлекнең башкарма комитетына карый.

94 маддә. Жирлекнең жирле бюджеты үтәлеше

1. Жирле бюджет Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.
2. Жирлек бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә башкарыла.
3. Жирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, жирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
4. Жирлек бюджетының үтәлеше жирлекнең жыелма бюджет рәсеме һәм жирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

95 маддә. Бюджет хисабы. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап

1. Жирлекнең бюджет хисабы еллык булып тора.
2. Жирлекнең бюджет хисабы жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисабы нигезендә төзелә.
3. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап жирлек Советы карары белән расланьрга тиеш.
4. Жирлек Советына тапшырылганчы жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап тышкы тикшерүгә дучар ителә, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисабын тышкы тикшерүне һәм жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләүне үз эченә ала. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү жирлекнең контроль-хисап органы яки жирлек Советы тарафыннан жирлек советы билгеләгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп һәм федераль законнарда билгеләнгән үзенчәлекләренә исәпкә алып башкарыла.
5. Жирлекнең башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап тапшыра. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләү бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган срокта үткәрелә.
6. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка нәтижә финанс контроле органы тарафыннан бер үк вакытта жирлекнең башкарма комитетына жиберелә.
7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына хисап финанс елында жирлек бюджеты үтәлеше турында карар проекты, жирлек бюджеты үтәлеше турында башка бюджет хисабы һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документлар кушымтасы белән жирлек Советының хисап финанс елында жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисабын тапшыра.
8. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапны карау нәтижәләре буенча жирлек Советы жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә. Жирлек Советы жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапны кире каккан очракта, ул мәгълүматны дөрес чагылдырмау яки тулы булмаган фактларны бетерү һәм 1 айдан да артмаган вакытка кабат тапшыру өчен кайтарыла.
9. Жирлек бюджеты үтәлеше турында карар белән жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап финанс елы өчен жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап раслана, анда керемнәрнең, чыгымнарның һәм жирлек бюджеты дефицитының гомуми суммасы күрсәтелә. Жирлек Советының хисап финанс елы өчен жирлек бюджеты үтәлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча бюджет керемнәре;
бюджет чыгымнары тиешле бюджет чыгымнарының ведомство структурасы буенча;
бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча
бюджет чыгымнары;

бюджет дефицитын финанслау чыганаclarын классификацияләү кодлары буенча
бюджет дефицитын финанслау чыганаclarы.

96 маддә. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салучы хокукий актларның, жирлек бюджетыннан физик затларга башка түләүләр буенча ачык норматив йөкләмәләрне һәм йөкләмәләрне билгеләүче хокукий актларның нигезләмәләрен үтәүне тәэмин итү, шулай ук муниципаль контрактлар шартларын, бюджеттан акча бирү турында килешүләрне (килешүләрне) үтәү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, алдан һәм аннан соңгысына бүленә.

2. Тышкы муниципаль финанс контроле-жирлекнең Контроль-хисап органы контроль эшчәнлегә.

3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле муниципаль финанс контроле органнарының контроль эшчәнлегә булып тора.

4. Алдан контроль Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларын үтәү процессында бюджет бозуларын кисәтү һәм туктату максатларында башкарыла.

5. Алга таба контроль Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларын үтәү нәтижәләре буенча аларның законлы үтәлешен, исәп-хисапның һәм хисапның дәрәсләген билгеләү максатыннан башкарыла.

XIV БҮЛЕК. ТОРАК ПУНКТ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

97 маддә. Торак пункт Уставы проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Жирлек уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары проекты жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре тарафыннан жирлек Советына кертелергә мөмкин.

2. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты әзерләү өчен жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Жирлек уставы проекты, жирлек Уставына үзгәрешләр кертү турында жирлек Советы карары проекты жирлек уставын кабул итү, жирлек уставына үзгәрешләр кертү турындагы мәсьәлә каралганчы 30 көннән дә соңга калмыйча, жирлек Советы тарафыннан билгеләнгән әлеге Устав проекты буенча тәкъдимнәре исәпкә алу тәртибен, жирлек Советының күрсәтелгән карары проекты, шулай ук гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка житкерү) белән рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

Жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт проекты буенча тәкъдимнәре исәпкә алу тәртибен, шулай ук жирлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукий актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясә Конституциясә, федераль законнар, Татарстан Республикасы

Конституциясе яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очракта гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Жирлек уставы проекты, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары буенча жирлек Советы утырышында әлеге Уставка үзгәрешләр Уставта беркетелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә һәм аларны хәл итү буенча вәкаләтләргә Россия Федерациясе Конституциясенә һәм федераль законнардагы туры китерү максатыннан гына кертелгән очраклардан тыш, әлеге Уставка ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәрелә.

98 маддә. Торак пункт Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты карау жирлек Советы Регламентына ярашлы рәвештә кимендә ике укылышта башкарыла.

2. Жирлек уставы проекты, әлеге уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң, әлеге проект беренче укылышта жирлек башлыгы тарафыннан жирлек Советы депутатларына, хокук булдыру инициативасы хокукының башка субъектларына төзәтмәләр кертү өчен жиберелә.

3. Жирлек уставы, жирлек Советы карары уставка үзгәрешләр кертү турында жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешен күпчелек тавыш белән кабул ителә.

99 маддә. Торак пункт Уставының, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек уставы, жирлек советының әлеге уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары, алар кабул ителгәннән соң, жирлек башлыгы тарафыннан федераль закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органына жиберелә.

2. Жирлек уставы, жирлек советының әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары дәүләт теркәвеннән соң рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка житкереләргә) тиеш һәм алар рәсми рәвештә Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталы составында дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнарының Бердәм «Рәсми Татарстан» порталы составында «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә веб-адресы: <http://jutaza.tatarstan.ru/>, челтәр басмасында Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматының рәсми порталы Хокукый мәгълүмат рәсми веб-адрес буенча порталлар: <http://pravo.tatarstan.ru> (ЭЛ ММЧны теркәү турында таныклык по ФС77-60244 от 17.12.2014), Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар челтәр басмасында веб-адрес буенча: <http://pravo-minjust.ru>, <http://право-минюст.рф> (ЭЛ ММЧны теркәү турында таныклык по ФС77-72471 05.03.2018). Жирлек башлыгы теркәлгән муниципаль берәмлек уставын, жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акты муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә федераль башкарма хакимиятнең вәкаләтле органы территорияль органыннан муниципаль берәмлек уставы турында мәгълүматларны кертү турында хәбәрнамә, муниципаль хокукый акт жирлек Уставына Муниципаль берәмлекләр уставларының дәүләт реестрына үзгәрешләр кертү турында кәргәннән соң жиде көн эчендә бастырып чыгарырга (халыкка житкереләргә) тиеш Россия Федерациясе субъекты оешмалары, 2005

елның 21 июлендәге «Муниципаль берәмлекләр уставларын дөүләт теркәве турында»гы 97-ФЗ санлы Федераль законның 4 маддәсенең 6 өлешендә каралган.

3. Муниципаль берәмлек Уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртүче үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләрне аеру (муниципаль берәмлек уставын федераль законнарға туры китерү очракларыннан тыш, шулай ук вәкаләтләрне, вәкаләтләр срогын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затларын сайлау тәртибен үзгәртүдән тыш), жирлек Советы вәкаләтләрне срогы тәмамланганнан соң үз көченә керә, муниципаль берәмлек уставына күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт кабул иткән.

Жирлек халкының саны арту яки кими бару сәбәпле, жирлек Советы депутатлары санын арттыручы яки киметүче үзгәрешләр күрсәтелгән үзгәрешләрне кертү турында муниципаль норматив хокукий акт кабул иткән жирлек Советының вәкаләтләрне срогы тәмамланганнан соң үз көченә керә.

4. Әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукий акт белән кертелә, ул рәсмиләштерелергә мөмкин:

1) жирлек Советы (гражданнар жыены) карары белән, жирлек башлыгы, жирлек Советы (гражданнар жыены) рәисе вәкаләтләрнен башкаручы тарафыннан имзаланган;

2) совет (гражданнар жыены) кабул иткән һәм жирлек башлыгы тарафыннан имзаланган аерым норматив хокукий акт. Бу очракта әлеге хокукий актта Советның (гражданнар Жыенының) аны кабул итү турындагы карарына реквизитлар куела. Советның (гражданнар Жыенының) мондый карарына күчеш положениеләрен һәм (яки) торак пункт Уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләрнең үз көченә керүе турындагы нормаларны кертү рөхсәт ителми

5. Жирлек уставына кертелгәннең һәм жирлекнең контроле органын булдырыны күз тоткан үзгәрешләрләр һәм өстәмәләр әлеге мөкаләтләре 2 пункттында каралган түр типтә үз көченә керә.

6. Жирлек уставын Федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү әлеге закон актлары белән билгеләнгән срокта башкарыла. Әгәр федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән күрсәтелгән срок билгеләнмәгән булса, жирлек уставын Федераль законга туры китерү вакыты, Татарстан Республикасы законы белән тиешле федераль закон, Татарстан Республикасы Законы үз көченә кәргән датаны, жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий акт проекты рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм жәмәгать тыңлауларында фикер алышу Кирәклеген, аның буенча гражданнар тәкъдимнәрен исәпкә алуны, вакытлычалыкны исәпкә алып билгеләнә жирлек Советы утырышлары, мондый муниципаль хокукий актны дөүләт теркәве һәм рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка чыгару) вакыты, кагыйдә буларак, алты айдан артмаска тиеш.

7. Жирлек Уставын яңа редакциядә муниципаль хокукий акт белән жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында язарга ярамый. Бу очракта жирлекнең яңа Уставы кабул ителә, ә элек гәмәлдә булган жирлек уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукий актлар жирлекнең яңа Уставы үз көченә кәргән көннән үз көчен югалткан дип таныла.

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советының 2023 елның 9 октябрәндәге 21 санлы карарына 2 санлы кушымта

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге советы карары проекты буенча гавами тыңлаулар әзерләү һәм уздыру буенча оештыру комитеты составы

№ п/п	Ф.И.А.	Вазыйфасы
1	Минниярова Энже Мирзасалих кызы	Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге башлыгы вазыйфаларын башкаручы
2	Котловская Гөлнара Сәлман кызы	Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитеты сәркатибе
3		Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы депутаты
4		Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы депутаты
5		Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советы депутаты

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге Советының 2023 елның 9 октябрәндәге 21 санлы карарына 2 санлы кушымта

Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы

муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге советы карары проектына карата тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне исәпкә алу тәртибе»

1. «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын (алга таба - Карар проекты) кабул итү турында» Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге советы карары проектына тәкъдимнәр Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитетына адрес буенча кертелә: 423960, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Ютазы муниципаль районы, Иске Каразирек авыл җирлеге, Иске Каразирек авылы, Совет урам, 12 йорт, язма рәвештә таблица формасында:

№ п/п	Бүлек, бүлекчә	Карар проекты тексты	Проект тексты	Төзәтмәне исәпкә алып, проект тексты	Төзәтмәләр кертүче автор (Ф.И.А., адресы, эш, уку урыны)

2. Тәкъдимнәр Проект урнаштырылган көннән алып бер ай эчендә 8.00 сәгатътән 16.00 сәгатъкә кадәр Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы порталы составында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә «Рәсми Татарстан» дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнарының бердәм порталы составында Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлегенең торак пунктлары территориясендә түбәндәге адрес буенча махсус мәгълүмат стендларында кабул ителә: Иске Каразирек авылы, Совет урамы, 12 йорт, мәгълүмат тактасы; Яңа Каразирек авылы, Пионерлар урамы, 18 йорт, авыл клубы бинасы, шулай ук «Бердәм дәүләти һәм муниципаль хезмәтләр (функцияләр) порталы» федераль дәүләт мәгълүмат системасында түбәндәге адрес буенча - 423955, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Ютазы муниципаль районы, Иске Каразирек авыл җирлеге, Иске Каразирек авылы, Совет урам, 12 йорт, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитет бинасы.

3. Чыгыш хокукы белән гавами тыңлауларда катнашуга гаризалар 423955, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Ютазы муниципаль районы, Иске Каразирек авыл җирлеге, Иске Каразирек авылы, Совет ур., 12 йорт, Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитеты бинасы - шәхсән үз адресы буенча бирелә.

Гаризалар эш көннәрендә 8.00-16.00 сәгатъләрдә гавами тыңлаулар уздыру көненә кадәр 7 көннән дө соңга калмыйча кабул ителә.

4. Гражданның тәкъдимнәре Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан теркәлә һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының 2003 елның 6 октябрәндәге «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы 131-ФЗ санлы Федераль закон, 2004 елның 28 июлендәге «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында»гы 45-ТРЗ санлы Татарстан Республикасы Законы һәм Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Иске Каразирек авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә карау өчен Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге Советына тапшырыла.

5. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Иске Каразирек авыл җирлегенең барлык кызыксынган халкы гавами тыңлауларда гавами тыңлауларда гавами тыңлауларда катнашырга мөмкин.

6. Катнашучыларны теркәү гавами тыңлаулар башланганчы 30 минут кала башлана.

7. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башлыгы гавами тыңлауларда рәислек итә.

8. Ачык тыңлаулар утырышта катнашучыларга фикер алышына торган мәсьәләнең асылы, тыңлаулар уздыру тәртибе турында хәбәр итә торган рәиснең кереш сүзе белән ачыла.

9. Беркетмәне рәсмиләштерү, кергән тәкъдимнәргә, рекомендацияләргә исәпкә алу өчен, рәис тәкъдиме буенча, җитәкче һәм секретариатның ике әгъзасы составында гавами тыңлаулар секретариаты сайлана.

10. Төп нотык белән Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башлыгы чыгыш ясый.

11. Чыгыш хокукы белән гавами тыңлауларда катнашучылар гариза бирү вакытына бәйле рәвештә чиратлылык тәртибдә үз тәкъдимнәрен аргументацияләү өчен чакырыла.

12. Гавами тыңлауларда катнашучыларның чыгышлары 5 минуттан артык дәвам итәргә тиеш түгел.

13. Гавами тыңлауларда катнашучылар чыгыш ясаганнан соң чыгыш ясаучыларга председатель рәхсәтә белән сораулар бирергә хокуклы.

14. Гавами тыңлауларда катнашучылар гавами тыңлаулар барышына тыкшынырга, аларны туктатырга һәм аларны үткәргә комачауларга хокуклы түгел.

15. Гавами тыңлаулар уздырганда тәртип саклау гавами тыңлауларда катнашу өчен мәҗбүри шарт булып тора.

16. Халык алдында тыңлаулар уздыру тәртибен бозган очракта, рәис аларны утырыш залынан алуны таләп итәргә хокуклы.

Чыгышлар тәмамлангач, рәис гавами тыңлаулар барышында әйтелгән тәкъдимнәргә, рекомендацияләргә төгәлләштерү өчен гавами тыңлаулар секретариаты җитәкчесенә сүз бирергә мөмкин.

18. Гавами тыңлауларда катнашучыларның барлык искәрмәләргә һәм тәкъдимнәргә секретариатка язма рәвештә тапшырыла һәм гавами тыңлаулар беркетмәсенә кушып бирелә. Гавами тыңлаулар беркетмәсенә Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге советы материалларында рәислек итүче имза сала һәм билгеләнгән тәртиптә саклана.

19. Гавами тыңлаулар нәтиҗәләргә буенча бәяләмә эшче төркем тарафыннан әзерләнә.

20. Гавами тыңлаулар нәтиҗәләргә буенча бәяләмә халыкка җиткерелергә тиеш.

21. Гавами тыңлаулар уздыруны оештыру һәм матди-техник тәэмин итү Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының Иске Каразирек авыл җирлеге башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

